

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Bilim Dalı

**ERGENLERDE BİLİŞSEL ESNEKLİK DÜZEYİ İLE
ALGILANAN ANNE BABA TUTUMU ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Utku ALHAS

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Filiz ŞÜKRÜ GÜRBÜZ

İstanbul-2021

TEZ TANITIM FORMU

Yazar Adı Soyadı : Utku ALHAS

Tezin Dili : Türkçe

Tezin Adı : Ergenlerde Bilişsel Esneklik Düzeyi ile Algılanan Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Enstitü : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı : Psikoloji

Tezin Türü : Yüksek Lisans

Tezin Tarihi : 25.06.2021

Sayfa Sayısı : 80

Tez : Dr. Öğr. Üyesi Filiz ŞÜKRÜ GÜRBÜZ

Danışmanları

Dizin Terimleri : Ergenlik Dönemi, Bilişsel Esneklik, Anne Baba Tutumu

Türkçe Özet : Yapılan araştırmanın amacı ergenlerde bilişsel esneklik düzeyi ile algılanan anne baba tutumunun arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

Dağıtım Listesi : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Utku ALHAS

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Bilim Dalı

**ERGENLERDE BİLİŞSEL ESNEKLİK DÜZEYİ İLE
ALGILANAN ANNE BABA TUTUMU ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Utku ALHAS

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Filiz ŞÜKRÜ GÜRBÜZ

İstanbul-2021

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının ederlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Utku ALHAS

.../.../2021

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Utku ALHAS'ın “**Ergenlerde Bilişsel Esneklik Düzeyi ile Algılanan Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**” adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan _____

Dr. Öğr. Üyesi Filiz ŞÜKRÜ GÜRBÜZ
(Danışman)

Üye _____

Dr. Öğr. Üyesi Hakan KARAŞ

Üye _____

Dr. Öğr. Üyesi Fatih BAL

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.../.../2021

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu araştırma, ergenlerde bilişsel esneklik düzeyi ile algılanan anne baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın evrenini 2020-2021 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili, Kartal ilçesindeki liselerde öğrenimine devam eden 15-18 yaş arası ergenler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise İstanbul ili Kartal ilçesinde bulunan farklı liselerde öğrenimine devam eden 15-18 yaş arası 277'si kız, 226'sı erkek olmak üzere 503 ergen oluşturmaktadır. Araştırmada tarama ve ilişkisel araştırma modellerinden yararlanılmıştır. Katılımcıların kişisel bilgilerini toplamak amacıyla Kişisel Bilgi Formu, bilişsel esneklik düzeylerini belirlemek amacıyla Bilişsel Esneklik Ölçeği (BEÖ), algılanan anne baba tutumunu belirlemek amacıyla Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ) kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel çözümlenmeleri SPSS 25.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Verilerin analizinde; Pearson Korelasyon Analizi, Bağımsız Gruplar İçin *t*-testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Scheffe Testi, Welch Testi, Tamhane Testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; ergenlerde bilişsel esneklik düzeyi ile algılanan anne baba tutumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ergenlerde bilişsel esneklik düzeyi ile algılanan demokratik anne baba tutumu arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilirken; ergenlerde bilişsel esneklik düzeyi ile algılanan koruyucu/istekçi ve otoriter anne baba tutumu arasında ise orta düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca bilişsel esnekliğin cinsiyet, kardeş sayısı, okul türü değişkenlerine göre farklılaştığı; yaş değişkenine göre ise farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Algılanan demokratik anne baba tutumunun kardeş sayısı, okul türü değişkenlerine göre farklılaştığı; cinsiyet, yaş değişkenlerine göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Algılanan koruyucu/istekçi anne baba tutumunun okul türü değişkenlerine göre farklılaştığı; cinsiyet, yaş, kardeş sayısı değişkenlerine göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Algılanan otoriter anne baba tutumunun cinsiyet, kardeş sayısı, okul türü değişkenlerine göre farklılaştığı; yaş değişkenine göre farklılaşmadığı bulunmuştur. İleride yapılacak araştırmalarda farklı gelişim dönemlerindeki bireylerle çalışılması, farklı anne baba tutumlarının yer aldığı ölçekler kullanılması, ergenlerle birlikte anne babaların da çalışmalara dahil edilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ergenlik Dönemi, Bilişsel Esneklik, Anne Baba Tutumu

SUMMARY

This study was conducted to examine the relationship between cognitive flexibility level and perceived parental attitude in adolescents. Research's population consists of adolescents between the ages of 15-18 who continue their education in high schools in Kartal district of Istanbul province in the academic year of 2020-2021. The sample of the study, on the other hand, consists of 503 adolescents, 277 girls and 226 boys between the ages of 15-18, who continue their education in different high schools in Kartal district of Istanbul province. In the research, scanning and relational research models were used. The Personal Information Form was used to collect the personal information of the participants, the Cognitive Flexibility Scale (CFS) to determine the level of cognitive flexibility, and the Parent Attitude Scale (PAS) to determine the perceived parental attitude. The statistical analysis of the data obtained in the study was made using the SPSS 25.0 package program. In the analysis of the data; Pearson Correlation Analysis, *t*-test for Independent Groups, One-Way Analysis of Variance (ANOVA), Scheffe Test, Welch Test, Tamhane Test were used. As a result of the research; a significant relationship was found between cognitive flexibility level and perceived parental attitude in adolescents. While it was determined that there is a moderate, positive, and significant relationship between cognitive flexibility level and perceived democratic parental attitude in adolescents; it was determined that there is a moderate, negative, and significant relationship between cognitive flexibility level and perceived protective/anticipatory and authoritarian parental attitude in adolescents. In addition, cognitive flexibility differs according to gender, number of siblings, school type; yet that it did not differ according to the age variable. It was found that the perceived democratic parental attitude differs according to the variables of the number of siblings and the type of school; yet, there was no differentiation according to gender and age variables. It was found that the perceived protective/anticipatory parental attitude differs according to the school type variables and it was determined that it did not differ according to gender, age, and number of siblings. In future studies, it is recommended to work with individuals at different developmental stages, to use scales with different parental attitudes, and to include parents as well as adolescents.

Keywords: Puberty, Cognitive Flexibility, Parental Attitude

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
SUMMARY	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	v
TABLolar LİSTESİ.....	vi
EKLER LİSTESİ.....	viii
ÖNSÖZ.....	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN GENEL ESASLARI

1.1. Araştırmanın Problemi.....	3
1.2. Araştırmanın Hipotezleri.....	3
1.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi	3
1.4. Araştırmanın Varsayımları.....	4
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.6. Tanımlar	4

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Ergenlik Dönemi	5
2.2. Bilişsel Esneklik.....	6
2.3. Anne Baba Tutumları.....	9
2.3.1. Demokratik Anne Baba Tutumu	11
2.3.2. Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu.....	12
2.3.3. Otoriter Anne Baba Tutumu	12
2.4. İlgili Araştırmalar.....	13
2.4.1. Bilişsel Esneklikle İlgili Yapılmış Araştırmalar.....	13
2.4.2. Anne Baba Tutumuyla İlgili Yapılmış Araştırmalar	16

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM VE TEKNİKLER

3.1. Araştırmanın Modeli	19
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	19
3.3. Veri Toplama Araçları	20

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	20
3.3.2. Bilişsel Esneklik Ölçeği	20
3.3.3. Anne Baba Tutum Ölçeği	21
3.4. Veri Toplama Süreci	22
3.5. Verilerin Analizi	22

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Ergenlerde Bilişsel Esneklik Düzeyi ile Algılanan Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	24
4.2. Ergenlerde Bilişsel Esneklik Düzeyinin Cinsiyet, Yaş, Kardeş Sayısı ve Okul Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Bulgular	25
4.3. Ergenlerde Algılanan Anne Baba Tutumunun Cinsiyet, Yaş, Kardeş Sayısı ve Okul Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Bulgular	29

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

5.1. Ergenlerde Bilişsel Esneklik Düzeyi ile Algılanan Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Tartışılması.....	40
5.2. Ergenlerde Bilişsel Esneklik Düzeyinin Cinsiyet, Yaş, Kardeş Sayısı ve Okul Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Bulguların Tartışılması	41
5.3. Ergenlerde Algılanan Anne Baba Tutumunun Cinsiyet, Yaş, Kardeş Sayısı ve Okul Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Bulguların Tartışılması ..	43
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	47
KAYNAKÇA	49
EKLER.....	57
ÖZGEÇMİŞ.....	65

KISALTMALAR

- BEÖ** : Bilişsel Esneklik Ölçeği
ABTÖ : Anne Baba Tutum Ölçeği
SPSS : Statistical Package for Social Sciences

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	19
Tablo 2. Ergenlerde Bilişsel Esneklik Düzeyi ile Algılanan Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Sonuçları	24
Tablo 3. Katılımcıların Cinsiyete Göre Bilişsel Esneklik Düzeyleri ile İlgili Betimsel İstatistikler ve <i>t</i> -testi Sonuçları	25
Tablo 4. Katılımcıların Yaşa Göre Bilişsel Esneklik Düzeyleri ile İlgili Betimsel İstatistikler.....	25
Tablo 5. Katılımcıların Yaşa Göre Bilişsel Esneklik Düzeyleri ile İlgili ANOVA Testi Sonuçları	26
Tablo 6. Katılımcıların Kardeş Sayısına Göre Bilişsel Esneklik Düzeyleri ile İlgili Betimsel İstatistikler.....	26
Tablo 7. Katılımcıların Kardeş Sayısına Göre Bilişsel Esneklik Düzeyleri ile İlgili ANOVA ve Scheffe Testi Sonuçları	27
Tablo 8. Katılımcıların Okul Türüne Göre Bilişsel Esneklik Düzeyleri ile İlgili Betimsel İstatistikler.....	28
Tablo 9. Katılımcıların Okul Türüne Göre Bilişsel Esneklik Düzeyleri ile İlgili Welch ve Tamhane Testi Sonuçları.....	29
Tablo 10. Katılımcılar Tarafından Cinsiyete Göre Algılanan Anne Baba Tutumları ile İlgili Betimsel İstatistikler ve <i>t</i> -testi Sonuçları	30
Tablo 11. Katılımcılar Tarafından Yaşa Göre Algılanan Anne Baba Tutumları ile İlgili Betimsel İstatistikler.....	31
Tablo 12. Katılımcıların Yaşa Göre Algılanan Anne Baba Tutumları ile İlgili ANOVA Testi Sonuçları	32
Tablo 13. Katılımcılar Tarafından Kardeş Sayısına Göre Algılanan Anne Baba Tutumları ile İlgili Betimsel İstatistikler.....	33

Tablo 14. Katılımcılar Tarafından Kardeş Sayısına Göre Algılanan Demokratik ve Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumları ile İlgili ANOVA ve Scheffe Testi Sonuçları	34
Tablo 15. Katılımcılar Tarafından Kardeş Sayısına Göre Algılanan Otoriter Anne Baba Tutumu ile İlgili Welch ve Tamhane Testi Sonuçları.....	35
Tablo 16. Katılımcılar Tarafından Okul Türüne Göre Algılanan Anne Baba Tutumları ile İlgili Betimsel İstatistikler	36
Tablo 17. Katılımcılar Tarafından Okul Türüne Göre Algılanan Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu ile İlgili ANOVA ve Scheffe Testi Sonuçları.....	37
Tablo 18. Katılımcılar Tarafından Okul Türüne Göre Algılanan Demokratik ve Otoriter Anne Baba Tutumları ile İlgili Welch ve Tamhane Testi Sonuçları	38

EKLER LİSTESİ

Ek-A Veli Onam Formu

Ek-B Katılımcılar İçin Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

Ek-C Kişisel Bilgi Formu

Ek- Bilişsel Esneklik Ölçeği

Ek-D Anne Baba Tutum Ölçeği

Ek-E Etik Kurul Onayı

Ek-F Araştırma İzni

ÖNSÖZ

Araştırmamda katkılarından dolayı tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Filiz ŞÜKRÜ GÜRBÜZ'e, araştırma süreci boyunca zorlandığım noktalarda fikirleriyle yardımcı olan dostlarıma, hayatımın her anında koşulsuz yanımda oldukları gibi bu süreçte de sonsuz destek veren annem Demet ALHAS, babam Ali ALHAS ve abim Umut ALHAS'a çok teşekkür ederim.

*Yeğenim Farah Lina ALHAS'a
Sevgilerimle...*

GİRİŞ

İnsan hayatının bazı evrelerinde, büyüme ve gelişmenin oldukça önemli olduğu görülmektedir. Kritik dönem olarak adlandırılan bu dönem, bebeklik ile ilk çocukluk yıllarının içinde bulunduğu yaşamın ilk beş yılı ve ergenlik yıllarını kapsamaktadır (Kulaksızoğlu, 2011). Kritik dönemlerden biri olan ergenlik dönemi, 12 yaşından başlayan 20'li yaşların sonuna kadar devam eden ve fiziksel gelişimin neredeyse tamamlandığı bir süreç olarak belirtilmektedir (Atkinson, Atkinson, Smith, Bem ve Nolen-Heoksema, 2010). İnsan gelişiminin başka hiçbir aşamasında kısa sürede ve birçok alanda bu kadar büyük bir değişim gerçekleşmemektedir. Bu dönemde bireyin vücudu, zihni ve kişiler arası ilişkileri gibi birçok alanda değişiklikler meydana gelmektedir. Bu değişikliklerin olduğu alanlardan birisi olan bilişsel gelişim alanı, bireyin çocukluktan itibaren başkaları, dünyası ve kendisiyle ilgili fikirler geliştirdiği, ergenlik döneminde de soyutlama becerisini kazandığı, geleceğini planlamaya çalıştığı, davranış ve değerlerini sorguladığı bir alan olarak tanımlanmaktadır (Beck, 2016; Yalom ve Steinbach, 2012).

Ergenlerin bilişsel gelişimi, değişen durumlara uyum sağlamalarını kolaylaştırdığı için bilişsel esnekliğin gelişim süreciyle doğrudan ilişkili olduğu belirtilmektedir (Spiro, Coulson, Feitovich, ve Anderson, 1988). Bilişsel gelişim alanına dahil yürütücü işlevlerden biri olan bilişsel esneklik, biliş ve esneklik kavramlarından oluşmaktadır. Biliş kavramı, duyum ve algılardan gelen veriler üzerinde plan ve stratejiler uygulanarak elde edilen dil, problem çözme ve düşünme gibi karmaşık süreçler olarak tanımlanmaktadır (Türkçapar, 2018). Esneklik kavramı ise değişen şartlara ve duruma uyum sağlama olarak tanımlanmaktadır (Budak, 2009). Bilişsel esneklik, kişilerarası iletişim becerilerinin yeterli düzeyde olması, farklı iletişim yollarının farkında olunması ve yeni durumlara uyum biçiminde ifade edilmektedir (Martin ve Rubin, 1995). Payne, Bettman ve Johnson (1993) ise bilişsel esnekliği kişilerarası iletişim ve uyumdan farklı bir beceri şeklinde tanımlamaktadır.

Bilişsel esnekliği doğrudan etkileyen önemli faktörlerden biri aile içi tutumlar olarak belirtilmektedir (Koesten, Schrodte ve Ford, 2009). Özellikle ergenlik döneminde ailenin tutumu oldukça önem arz etmektedir. Aile içinde sergilenen anne baba tutumu toplumdaki aileler arasında da farklılık gösterebilmektedir. Anne baba tutumuna bağlı olan farklılıklar aile içinde ödül ve ceza anlayışını da değiştirebilmektedir. Çünkü anne

babalar, çocuklarını genellikle kendi görüşlerine göre eğitmek istemektedir (Adler, 2013; Kulaksızoğlu, 2011). Dolayısıyla bu görüş farklılıklarına bağlı olarak çeşitli anne baba tutumları ortaya konulmaktadır. Örneğin, çocuğa karşı içten sevgi ve saygı duyulan, her konuda ona rehberlik edilen anne baba tutumlarının yanında, çocuktan mutlak itaat istenilen, çocukla konuşulmadan konulan kural ve emirlerin çok sıkı bir şekilde uygulanması beklenen ya da çocuğun ihmal edildiği anne baba tutumları da bulunmaktadır. Tüm bu farklı anne baba tutumlarının, çocukların psikolojik gelişimlerini nasıl etkilediği konusunun aydınlatılması çocuğun daha iyi yetiştirilmesi ve hayata hazırlanması açısından önem taşımaktadır (Düzgün, 2003; Nazlı, 2014).

Toplumda iyileşme yönelimli ruh sağlığı hizmetlerine duyulan ihtiyacın azalması için doğru ve etkin gerçekleştirilen koruyucu-önleyici ruh sağlığı hizmetlerinin sunulması önem taşımaktadır. Bu bağlamda tüm insanlığın geleceği olan gençlerin iyilik halini korumaya ve artırmaya yönelik bilimsel bulgulara dayalı çalışmaların planlanması elzemdir. Bireyin bilişsel esneklik düzeyinin artmasıyla psikolojik esnekliğe yaklaştığı bunun sonucunda da iyilik halinin olumlu yönde etkilendiği bilinmektedir. Ergenlik dönemindeki gençlerin bilişsel esneklik düzeyleri, aynı evi paylaştıkları anne babalarının tutumundan doğal olarak etkilenmektedir. Bu nedenle çalışmamızda ergenlerde bilişsel esneklik düzeyi ile algılanan anne baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN GENEL ESASLARI

1.1. Araştırmanın Problemi

Bu çalışmada ergenlerde bilişsel esneklik düzeyi ile algılanan anne baba tutumu arasında bir ilişki olup olmadığı sorusuna cevap aranmaktadır.

1.2. Araştırmanın Hipotezleri

1. Ergenlerde bilişsel esneklik düzeyi ile algılanan anne baba tutumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

2. Ergenlerde bilişsel esneklik düzeyi cinsiyete göre farklılaşmaktadır.

3. Ergenlerde bilişsel esneklik düzeyi yaşa göre farklılaşmaktadır.

4. Ergenlerde bilişsel esneklik düzeyi kardeş sayısına göre farklılaşmaktadır.

5. Ergenlerde bilişsel esneklik düzeyi okul türüne göre farklılaşmaktadır.

6. Ergenlerde algılanan anne baba tutumu cinsiyete göre farklılaşmaktadır.

7. Ergenlerde algılanan anne baba tutumu yaşa göre farklılaşmaktadır.

8. Ergenlerde algılanan anne baba tutumu kardeş sayısına göre farklılaşmaktadır.

9. Ergenlerde algılanan anne baba tutumu okul türüne göre farklılaşmaktadır.

1.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmada ergenlerde bilişsel esneklik düzeyi ile anne baba tutumu arasındaki ilişkinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Çocuğun kişilik yapısı, ruh sağlığı ve çevresine uyum biçimi ile anne baba tutumu arasında sıkı bir ilişkinin olduğu görülmektedir (Düzgün, 2003). Bilişsel esnekliğin de bireyin zihinsel sağlık ve iyilik halinin temelinde rol oynadığı belirtilmektedir (Kashdan ve Rottenberg, 2010). Bu bağlamda anne baba tutumlarının çocuğun bilişsel esnekliğine etkileriyle ilgili araştırmaların yapılması önem arz etmektedir. Literatür incelendiğinde ergenlerde bilişsel esneklik düzeyi ile algılanan anne baba tutumu arasındaki ilişkiyi doğrudan ortaya koyan bir çalışmaya rastlanılmamaktadır.

Sonuç olarak, 15-18 yaş aralığında 503 kişilik bir örnekleme yapılan bu araştırmada, ergenlerde bilişsel esneklik düzeyi ile algılanan anne baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesinin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

1. Araştırmanın yapıldığı örneklemin, evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.
2. Katılımcıların kişisel bilgi formunu, anne baba tutum ölçeğini ve bilişsel esneklik ölçeğini doldururken objektif ve içten bilgi verdikleri varsayılmaktadır.
3. Kullanılan ölçme araçlarının ölçtükleri özellikler açısından geçerli ve güvenilir oldukları varsayılmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırmanın örneklemini 2020–2021 eğitim ve öğretim yılında İstanbul ili Kartal ilçesinde bulunan, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı liselerden rastgele seçilen 503 katılımcı oluşturmaktadır.
2. Bu araştırmada katılımcıların bilişsel esneklik düzeyleri, Bilişsel Esneklik Ölçeği'nin ölçtüğü maddeler ile sınırlıdır.
3. Bu araştırmada ergenlerin anne baba tutumlarının belirlenmesi, Anne Baba Tutum Ölçeği'nin ölçtüğü maddeler ile sınırlıdır.
4. Bu araştırmada ergenlerin kişisel bilgileri, Kişisel Bilgi Formu'nun ölçtüğü maddeler ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Ergenlik: 12-20 yaş aralığındaki bireylerde biyolojik değişimle başlayan, bedensel, zihinsel ve ruhsal gelişmeyle son bulan bir gelişim evresi olarak tanımlanmaktadır (Yavuzer, 2012).

Bilişsel Esneklik: Bireyin herhangi bir olay karşısında esnek olma ve olaya uyum sağlama istekliliği, alternatifler olduğunu fark etmesi ve kendi kendine yeterli olduğuna inanması olarak tanımlanmaktadır (Martin ve Anderson, 1998).

Anne Baba Tutumu: Anne babanın kendi tutumları, inançları, davranışları, amaçları ve beklentileri doğrultusunda çocuklarını büyüttükleri duygusal ortam olarak tanımlanmaktadır (Baumrind, 1966).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Ergenlik Dönemi

Ergenlik, fiziksel değişimle başlayan, sosyal alanda rol ve sorumluluklar olarak yetişkin statüsüne geçmesiyle sonlanan bir dönemdir. Ergenlik döneminin sonu ve yetişkinliğin başlangıcı, sadece fiziksel değişiklikleri kapsamamakta aynı zamanda yetişkin rol ve sorumlulukları üstlenmeyi de içeren daha geniş bir süreci içermektedir. Bu sebeple, ideal bir ergenlik tanımının doğası gereği biyolojik, davranışsal ve sosyal alanlar arasındaki etkileşimleri de kapsamaya beklenmektedir (Dahl, 2004).

Ergenlik, insan gelişim dönemleri içerisinde toplumsal etkilerin kişi için en fazla önem taşıdığı, çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olarak değerlendirilmektedir. Bu büyüme ve olgunlaşma dönemi “adölesan dönem” şeklinde de adlandırılmaktadır. Ergenlik dönemi; biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimsel değişikliklerle karakterize bir dönem olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde biyolojik gelişim; iskelet sisteminde hızlı büyüme ve cinsel gelişimle, psikolojik gelişim; bilişsel gelişim ve kimlik gelişimi özellikleriyle belirlenmekte ve sosyal gelişim olarak da genç erişkin rolüne hazırlığın olduğu bir süreç olarak değerlendirilmektedir (Derman, 2008; Parlaz, Tekgül, Karademirci ve Öngel, 2012).

Biyolojik gelişim açısından ergenlik dönemi cinsel salgı bezlerinin kana bol miktarda salgı bırakmalarıyla başlamaktadır. Erkeklerde testosteron, kızlarda östrojen salgıları beyinde bulunan hipofiz bezinin uyarılmasıyla birlikte üretilmektedir. Bedensel olarak bu dönemde gelişim el ve ayaklardan başlamakta, kol ve bacaklarla devam etmektedir. Bu dönemde erkeklerde kızlara göre kas gelişimi daha fazla olmaktadır (Cüceloğlu, 2010).

Ergenlik, bilişsel gelişimin hızlandığı bir dönemdir. Bu dönemde kişi somut, an odaklı düşünce yapısını geride bırakıp soyut, uzun vadeli düşünce yapısına geçmektedir (Şirin, 2019). Bilişsel gelişim açısından ergenlik dönemi, Piaget’in adını verdiği soyut işlemler dönemi içerisinde yer almaktadır. Bu dönemde ergen çok farklı açılardan düşünebilir bu da yeni bir düşünce esnekliği sağlamaktadır. Düşünme, çocukta eylem çerçevesinde sınırlıyken, ergen ise zihninde birçok seçeneği gözden geçirip inceleyebilmekte, kuramlar biçimlendirebilmekte ve düşsel dünyaları kavrayabilmektedir (Yavuzer, 2012). Ergenlik döneminde kişi din, politika, etik,

hayat, meslek ve sosyal ilişkilerde yaşadığı sorunları bilişsel yapısını kullanarak sorgulayabilmektedir (Ahiloğlu-Lindberg, 2011).

Sosyal gelişim alanında ergen, toplumda saygınlık kazanmaya ve statüye ihtiyaç duymaktadır. Ergenlik bir açıdan, toplumsal uyum ve gelişim yılları şeklinde de nitelendirilmektedir. İnsan, hayat boyu sosyalleşmesine rağmen ergenlik döneminin çok önemli olduğu belirtilmektedir. Bu dönemde ergen özdeşim kuracağı, onun gibi olmak isteyeceği kişileri aramaktadır. Böylece kişiliğine şekil verirken, yetiştiği çevre koşulları etkisi altında, sorumluluk ve bağımsızlık arasında denge kurmak istemektedir. Ergen, içinde bulunduğu arkadaş grubunun normlarına uymaya çalışmakta ve genelde grubun benimsediğini yapmaktadır. Ergen bu dönemde gelişen kişiliği içinde, çevrede yeni değerler aramaya, kişiliğinin olgunlaşmasında rolü olan özdeşleşme, özerlik, sorumluluk kavramlarına yanıt aramaktadır. Bu kavramlar ergene kişilik kazandırmakta, toplumla ilişkisini biçimlendirmekte, toplum içerisindeki yeri ve rolünü oluşturmaktadır (Cüceloğlu, 2010; Moore ve Bowman, 2006; Yavuzer, 2012).

2.2. Bilişsel Esneklik

Bilişsel esneklik, kişinin değişiklik gösteren çevre koşullarına göre bilişlerini de değiştirebilme yetileri olarak ifade edilmekte ve üç temel alanı kapsamaktadır. Birincisi zorlu yaşam olaylarını kontrol edilebilir olarak algılama eğilimi, ikincisi yaşam içerisinde meydana gelen olayların ve insan davranışlarının alternatiflerinin olabileceğini algılama becerisi ve üçüncü olarak da zorlu yaşam olaylarını çözebilmek için alternatif çözümler üretme becerisi şeklindedir (Dennis ve Vander Wal, 2010). Bilişsel esneklik, ayrıca yürütücü işlevin önemli bir parçası ve akıcı zekanın farklı durumlara alternatif çözümler getirebilme becerisiyle belirlenen formu olarak da açıklanmaktadır (Darby, Castro, Wasserman ve Sloutsky, 2018; Silver, Hughes, Bornstein ve Beversdorf, 2004). Tüm bu tanımlamalara bakıldığında, değişen çevresel uyaranlara uyum sağlamak için bilişsel kümeleri değiştirme yeteneği, bilişsel esneklik için kullanılan farklı tanımların ortak noktasıdır.

Kişiler büyüdükçe ve olgunlaştıkça, giderek genişleyen çevresel faktörlerle ve artan farklı uyaranlarla başa etmeyi öğrenerek, farklı durumlara karşı gerekli uyumu göstermekte, esnek düşünme becerisi sergilemektedir. (Crone, Ridderinkhof, Worm,

Somsen ve Molen, 2004). Esnek düşünme becerisi, yaratıcılık ve içgörünün bir bileşeni olarak değerlendirilmektedir (Martindale ve Greenough, 1973).

Canas, Fajardo ve Salmeron (2006) bilişsel esnekliği, kişinin bilgi işleme yöntemlerini, önceden karşılaşmadığı ve öngörmediği yaşam olaylarına karşı bilgi işleme yöntemlerini uyarlaması şeklinde açıklamaktadır. Canas ve arkadaşlarına göre bilişsel esneklik, üç bakış açısıyla tanımlanmaktadır. Birinci bakış açısı, bilişsel esnekliğin öğrenme sürecine dahil olan ve yaşantılar yoluyla edinilebilen bir yetenek olduğu şeklindedir. İkinci bakış açısı bilişsel esnekliği, bilgi işleme stratejilerinin uyumunu içeren bir kavram olarak görmektedir. Üçüncü bakış açısı bilişsel esnekliği, kişinin belirli bir zaman diliminde bir görevi gerçekleştirdikten sonra yeni ve beklenmedik değişimlere uyumu şeklinde açıklamaktadır.

Bilişsel esneklik, kişilerin yaşadığı bir olay ya da zaman aralığıyla sınırlı olmayıp, günlük yaşamları, kişilerarası ilişkileri, karşılaştıkları problemleri çözme gibi yaratıcılık gerektiren her anda göstermeleri beklenen bir beceridir (Martin ve Anderson, 2001). Problem çözme, var olan bilişsel süreçlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Bu süreç karşılaşılan bir problem durumuyla baş edebilmek için var olan çözüm yolları içerisinde en etkili olanı seçmeyi içermektedir (Heppner ve Krauskopf, 1987).

İnsanlar çocukluk çağından yetişkinliğe geçerken yaşamın içinde esnek bir şekilde tepki vermelerini ve davranışlarını farklılaşan koşullara göre ayarlamalarını gerektiren yaşam olaylarıyla karşılaşmaktadırlar. Bu şekildeki tepkiler ve davranışlar zihinsel kurulumların değiştirilmesi veya uygun zihinsel kurulumun korunabilme becerisi şeklinde tanımlanabilen bilişsel esnekliğin gelişimiyle mümkün olmaktadır (Chevalier ve Blaye, 2008). Piaget, birçok insanı bebeklik dönemlerinden itibaren inceleyip ve kişilerin her dönemde farklı bir kazanım elde ederek bilişsel süreçlerinin geliştiğini ifade etmektedir. Kişi geliştikçe dünyanın pasif alıcısı olma durumundan çıkarak, bilgiyi kazanma ve işlemede aktif bir rol almaktadır (Solso, Maclin ve Maclin, 2011).

Piaget, farklı yaşlarda olan çocukların, ergenlerin ve yetişkinlerin dünyalarının birbirlerinden farklılaşmasının sebeplerini incelemiş, kişilerin hayatı anlamasını sağlayan bilişsel süreçleri evrelere ayırarak bir kuram çerçevesinde açıklamaktadır. Bu evreler; bebeklerin duyu aracılığıyla dış dünyayı algıladıkları, duyu ve motor

deneyimlerle eylemde buldukları duyu-hareket dönemi (0-2 yaş), çocukların dil kullanımını ve sembolleri geliştirdiği, eylemlerdeki başarısının yanında imaj ve sembollere de yer verdiği işlemöncesi dönem (2-6 yaş), çocuklarda daha çok somut nesnelere üzerinde düşünmenin görüldüğü, bunun yanı sıra mantıksal düşünme, sayı, zaman, mekan, boyut, hacim, uzaklık gibi kavramların da yerleşmeye başladığı somut işlemler dönemi (6-12 yaş) ve ergenlerin mantıksal düşünme açısından yetişkinlere seviyesine eriştiği, karmaşık problemlere mantıklı çözümlerin getirilebildiği, soyut düşünme ve sosyal konularda fikirlerin geliştirildiği formel-soyut işlemler dönemlerinden (12-18 yaş) oluşmaktadır (Atkinson vd., 2010; Cüceloğlu, 2010).

Piaget'in bilişsel gelişim kuramı eleştirildiği gibi çok ilgi de görmektedir. Piaget'in bilişsel gelişim evreleri baz alındığında 11-12 yaşlarında başlayan soyut işlemler döneminde ergenlerin düşünme becerilerinde farklılıklar meydana geldiği görülmektedir. Ergenlik dönemindeki bu bilişsel gelişim, kişilerin değişen çevresel faktörlere uyum sağlamasını kolaylaştırmada bilişsel esnekliğin çekirdeğini oluşturmaktadır. Planlama, olasılıklı düşünme, yaratıcı düşünme, problem çözme, karar verme, bilişsel esneklik ve üst biliş gibi karmaşık bilişsel etkinliklerin oluşumunda ve gelişiminde ergenlik döneminde beyinde meydana gelen değişimler oldukça etkili görülmektedir. Ergenlik döneminde kişiler farklı bakış açılarını dikkate alabilmekte, olaylar karşısında davranışlarının olası etkilerini ve sonuçlarını düşünmeye başlamaktadırlar (Nix ve Spiro, 1990; Santrock, 2009; Shaffer ve Kipp, 2014; Steinberg, 2007). Sonuç olarak literatürde, ergenliğe karşılık gelen bilişsel gelişim dönemlerinden soyut işlemler döneminin, bilişsel esnekliğin gelişiminde önemli bir araç olduğu belirtilmektedir.

Bilişsel esneklik düzeyi yüksek kişilerin, bilişsel esneklik düzeyi düşük kişilere göre birtakım kişilik özellikleri de farklılık göstermektedir. Bilişsel esneklik düzeyi yüksek olan kişiler dikkatlerini duruma tam olarak odaklayabilmekte ve motive olabilmektedir. Ayrıca bu kişiler çözümleyici ve değişikliğe açık olarak da değerlendirilmektedir. Bilişsel esneklik düzeyi düşük olan kişiler ise dikkatleri dağınık, bilişsel çarpıtmaları olan, başa çıkma yolları sağlıksız, yeni bir durum karşısında ne yapacağını bilemeyen ve değişikliğe direnme eğiliminde olan bireyler olarak ifade edilmektedir (Gündüz, 2013; Jonassen ve Grabowski, 2011). Günlük yaşamın karışıklığı, kişi için bilişsel olarak esnek olma zorunluluğunu beraberinde getirmektedir. Kişinin yeni bir duruma uyum sağlaması veya bir problemi çözmesi, o

durum karşısındaki seçeneklerinin farkında olmasına, bu farklı davranış seçeneklerini istekli bir şekilde uygulayabilmesine, kendisini yeterli hissetmesine yani bilişsel esnekliğe bağlıdır (Martin ve Anderson, 1998). Bilişsel esnekliğin, kişinin zihnindeki işlevsel olmayan katı ve olumsuz inançları barındıran bilişsel sistemin yeniden yapılandırılma sürecinde etkili olduğu belirtilmektedir (Dennis ve Vander Wal, 2010).

Sacharin (2009) bilişsel esnekliğin farklı türlerine dikkat çekmektedir. Bahsettiği türler içerisinde *İlişkisel esnekliği*, yeni fikir üretmeye yardımcı, yaratıcılıkla ilgili ve olgular arasında sıradışı ilişki kurabilme; *düzenleyici esnekliği*, değişen kural ve koşula uyum sağlamaya katkı sağlayan yürütücü bir işlev; *dikkatle ilgili esnekliği*, dikkati gerekli yapılara yönelme becerisi şeklinde tanımlanmaktadır. Bu türlerin dışında bilişsel esnekliğin; *zamansal esneklik*, *uzamsal esneklik*, *değerlendirmeye dönük esneklik* gibi farklı türleri olduğunu da belirtmektedir. Sosyal psikolojiyle ilgili alanlarda bilişsel esneklik genelde ilişkisel esneklik ölçümleri aracılığıyla incelenirken, bilişsel psikoloji, nöropsikoloji ve psikiyatri gibi alanlarda bilişsel esneklik dikkatle ilgili esneklik ve düzenleyici esneklik anlamlarına karşılık gelmektedir.

2.3. Anne Baba Tutumları

Tutum, doğrudan gözlenemeyen ancak bireyin gözlenebilen davranışlarından yola çıkılarak o bireye atfedilen bir eğilim olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre tutum, ortaya konan davranış değil, davranışa hazırlayıcı bir eğilim şeklinde ifade edilmektedir (Kağıtçıbaşı, 2013). Anne baba tutumu da anne babaların, çocuklarını yetiştirirken genelde kullandıkları ve davranışlar yoluyla gösterdikleri eğilimlerdir.

Anne baba tutumu, anne babanın, çocuğa yönelik sergilediği davranış, uygulama, sözlü ve sözsüz ifadelerin bütünü şeklinde tanımlamakta ve anne, baba ile çocuk arasındaki etkileşimin temelini oluşturmaktadır (Darling ve Steinberg, 1993). Birey, anne babanın etkisiyle tutum, değer ve inançlarını geliştirmektedir. Anne baba tutumlarının, çocukluktan yetişkinliğe kadar her yaş döneminde duygu düzenleme, psikopatoloji ve problemlerle baş etme yolları gibi alanlarda etkisinin olduğu görülmektedir (Ainsworth ve Bowlby, 1991).

Anne baba tutumları topluma ve kültüre göre farklılıklar gösterdiği gibi aileye göre de farklılıklar gösterebilmektedir. Her ailede farklı anne baba tutumları, ödül ve ceza süreçleri görülmektedir (Kulaksızoğlu, 2011). Baumrind (1991) anne baba

tutumlarına yönelik kategorilerin, anne babaların çocuklarını sosyal açıdan geliştirme ve onları kontrol altında tutma amacıyla verdikleri çabanın farklılığını ortaya koymak için kullanıldığını belirtmektedir.

Psikodinamik bakış açısına göre, çocuğun gelişim sürecinde anne babanın istekleri ile toplumun beklentileri arasında yaşanacak çatışma kaçınılmaz bir durum olarak değerlendirilmektedir. Bireylerin yaşamlarının önemli bir kısmı, kendi istekleri ile toplumun beklentileri arasında yararlı ve memnun edici bir uyum bulma görevinin etrafında oluşmaktadır. Çocuğun bireysel farklılıklarının belirlenmesinde biyolojik temelli olan ve doğuştan getirilen libidinal ihtiyaçları ile aile çevresi arasındaki etkileşimin önemli olduğu düşünülmektedir. Her ailede anne baba ile çocuk arasında kurulan duygusal ilişkinin birbirinden farklı olması, anne baba tutumlarındaki farklılığa bağlanmaktadır (Darling ve Steinberg, 1993; Freud, 2015).

Davranışçı bakış açısına göre, anne babanın çocuğa karşı gözlenebilen tepkileri tutumdan daha önemli görülmektedir. Bu sebeple davranışçılar anne baba tutumlarını yalnızca davranış açısından incelemekte, çocuğun davranışları şekillenirken içinde bulunduğu çevreden aldığı pekiştireçlerin etkisiyle ilgilenmektedirler. Çocukların sahip olduğu bireysel farklılıkların, buldukları çevrenin bir ürünü olduğu, anne baba tutumunun da bu çevreyi betimleyen davranış örüntüleri olduğu belirtilmektedir (Yılmaz, 2000).

Baumrind (1971) anne baba tutumlarını demokratik, izin verici ve otoriter olmak üzere üç temel kategoriye ayrıldığını ifade etmektedir. Baumrind'e göre anne babalar, çocuklarını yetiştirirken bu üç temel tutumdan birini benimseyerek çocukları ile iletişime geçmektedirler. Maccoby ve Martin (1983), Baumrind'den farklı olarak anne baba tutumlarını talepkarlık/denetleme ve duyarlılık şeklinde iki boyutta ele almaktadır. Talepkarlık/denetleme anne babanın, çocuktan sorumlu, olgun ve disiplinli davranmasını beklemeleri ve aile kurallarına uymadığında anne baba tarafından uyarılması; duyarlılık ise anne babanın, çocuğun özel ihtiyaçları ve isteklerine duyarlı ve destekleyici davranması şeklinde ifade edilmektedir.

Kuzgun ve Eldeleklioğlu (1999), Türkiye'de anne baba tutumlarını üç başlık altında değerlendirmektedirler. Bunlar; demokratik anne baba tutumu, koruyucu/istekçi anne baba tutumu ve otoriter anne baba tutumudur. Bu araştırmada

da anne baba tutumu; demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter anne baba tutumu olmak üzere üç başlık altında incelenmektedir.

2.3.1. Demokratik Anne Baba Tutumu

Demokratik anne baba tutumu, çocuğun özerkliğini kabul etme ve çocuğa duygusal yönden destek olma şeklinde bir tutum olarak tanımlanmaktadır (Baumrind, 1991). Bu tutumu benimseyen anne babalar, diğer tutumları gösteren anne babalara kıyasla çocuk yetiştirmede görece daha esnek davranmakta, kontrolü, ilgi ve sevgiyi daha dengeli kullanmaktadırlar. Demokratik tutum hem anne babanın hem de çocuğun haklarına saygı duyan bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir (Şirin, 2019).

Demokratik anne baba tutumu, çocuğun bağımsızlığını destekleyen ve kendine özgü davranışlarını pekiştiren bir tutumdur. Bu tutum her şeye izin veren bir anne baba tutumu değildir, çocuğun davranışları aile tarafından denetlenmektedir (Başaran, 1994). Bu tutumda anne baba tarafından, çocuğun yaşına göre kardeşiyle ilgili verilecek bazı kararlarda görüş belirtmesi teşvik edilmekte ve önemli konularda alınan kararlar çocukla tartışılarak görüşlerine değer verildiği gösterilmektedir (Altuğ ve Özkan, 1996).

Demokratik anne baba tutumunda aile atmosferi pozitif olarak nitelendirilmektedir. Aileye ilişkin tüm kararlar, ailedeki bütün üyelerin katılımıyla alınmakta ve her üye kararın bir parçası olmaktadır (Tuzcuoğlu, 2003). Aile üyeleri birbirlerine saygı ve sevgi temelli yaklaşmaktadırlar. Anne baba ile çocuk arasında koşulsuz sevgi ve güven ilişkisi vardır. Demokratik anne baba tutumunu benimseyen ailelerde, çocuğun her koşul ve şartta anne babanın sevgisini hissettiği belirtilmektedir. Bu tutumda sevgi, çocuğa karşı yaptırım veya sömürü aracı olarak kullanılmamaktadır (Fişek ve Sükan, 1983; Kulaksızoğlu, 2004).

Demokratik anne baba tutumu sergilenen ailelerde çocukların psikolojik uyum açısından avantajlı oldukları ifade edilmektedir. Bu tutumla yetişen çocukların, otoriter, ilgisiz veya koruyucu tutum gibi diğer tutumlarla yetişen çocuklara oranla daha arkadaş canlısı, diğer insanların gereksinimlerine duyarlı, yüksek özsaygı, atılganlık becerisi ve akademik başarı düzeyine sahip oldukları belirtilmektedir (Tuğrul, 1996; Yılmaz,1999).

2.3.2. Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu

Koruyucu/İstekçi anne baba tutumu, çocuğu gerektiğinden fazla kontrol etme ve çocuğa aşırı özen gösterme şeklinde bir tutum olarak tanımlanmaktadır (Yavuzer, 2012). Koruyucu tutumu benimseyen anne baba, çocuğa bir bebekmiş gibi davranmakta ve her zaman onunla birlikte olmak istemektedir. Bu durum çocukta bağımlı kişilik özellikleri görülmesine sebep olmaktadır (Cüceloğlu, 1991). Anne baba bir şey olacak kaygısıyla sürekli çocuğun davranışlarına müdahale etmektedir. Bunun sonucunda çocuk, anne güvenli alanından ayrılamamakta ve öz güven problemi yaşamaktadır (Görün, 1984; Sargın, 2001). Bu tutumla hareket eden anne babalar, çocuklarının bağımsız olmalarından korktukları için onların tüm davranışlarını kontrol etmek istemekte, ödev ve sorumluluklarını üstlenerek çocuklarını öz güveni düşük ve bağımlı kişiler olarak yetiştirmektedirler (Parker, 1983).

Koruyucu/istekçi tutum sergileyen anne baba, çocuğa aşırı kontrol ve gereğinden fazla özen göstermektedir. Bunun sonucunda çocuk, anne babasından uzakta kendisini yetersiz hissetmekte ve sorumluluk alamamaktadır. Bu tutumla yetişen çocukların problem çözme becerileri de gelişmemektedir (Navaro, 1989; Yörükoğlu, 2000). Koruyucu/istekçi anne baba tutumunu benimseyen ailelerde çocuk merkeze alınmakta, çocukla ilgili en ufak aksaklık veya problem bile kriz durumu haline getirilmektedir. Çocuğun kendi kendine yapabileceği işlerin birçoğu anne baba tarafından yapıldığı için çocuk kendi başına yemek yeme, kıyafet giyme gibi basit öz bakım becerilerini dahi öğrenememektedir (Semerci, 2007).

Anne babaların koruyucu tutum sergilemeleri, çocuğun yaşam mücadelesinden kaçmasına ve güven biri olmadığında kendisini yalnız hissetmesine sebep olabilmektedir. Bu tutumla yetişen çocuk, istediği bir şeyi sürekli ağlayarak veya inatlaşarak anne babasına yaptırma çabasına girmektedir (Yavuzer, 2002). Koruyucu/istekçi tutumla yetişen çocuklarda silik bir kişilik yapısı veya bencil, sorumluluk almayan bir kişilik yapısı ortaya çıkabilmektedir (Navaro, 1989).

2.3.3. Otoriter Anne Baba Tutumu

Otoriter anne baba tutumu, çocuğu aşırı kontrol ederek her şeyi isteme ve çocuğun ihtiyaçlarına, isteklerine duyarsız kalma şeklinde bir tutum olarak tanımlanmaktadır. Bu tutumu benimseyen anne babalar koydukları kurallara çocuğun katı bir şekilde uymasını beklemektedirler. Konulan kurallar tartışmaya kapalıdır ve

aile içinde genelde açık iletişim kurulmamaktadır. Çocuktan yalnızca kurallara uyması beklenmekte, çocuğa düşünme, konuşma ve kendisine özgü bir dünya kurma hakkı verilmemektedir (Cüceloğlu, 2010; Şirin, 2019). Bu tutumda anne babalar, çocuktan koşulsuz itaat beklemekte ve uymadığında ceza yöntemine başvurmaktadırlar. Çocuğun sürekli ders çalışması ve iyi notlar alması beklenmektedir (Montessori, 1992). Anne baba, istedikleri davranış yapıldığı zaman çocuğa sevgi göstermektedirler. Koşullu sevgiyle büyüyen çocuk ile anne baba arasındaki iletişimin kısıtlı olduğu belirtilmektedir (Çağdaş, 2012).

Anne ve baba tarafından otoriter tutuma maruz kalan çocukta, çekingen, aşırı hassas, edilgen ve boyun eğici bir kişilik yapısı oluşabilmektedir. Otoriter tutumda anne baba sert bir disiplin uygulamakta ve her tartışmada baskın olmaktadır. Baskı altında yetişen çocukta aşağılık duygusu oluşabildiği, çocuğun sessiz, küskün ya da isyankar olduğu, verilen sorumlulukları yerine getirdiği fakat otokontrolünün gelişmediği vurgulanmaktadır. Bu durumda çocuğun özerkliğini kazanamadığı ve dış dünyaya karşı girişimlerinin otoriter anne babanın izin verdiği kadar olduğu ifade edilmektedir (Fişek ve Sükan, 1983; Özgüven, 2001; Yavuzer, 2012).

Otoriter tutumla yetişen çocuğun, genelde sevgi ve merak duygularından yoksun olduğu, kendisine sergilenen aşırı baskı ve disiplin sonucu, yetersiz ve engellenmiş hissettiği ifade edilmektedir. Anne babanın yasaklara ve baskıya dayanan disiplin anlayışı özellikle ergenlik döneminde büyük sorunlara yol açabilmektedir. Otoriter tutum sonucunda olumlu ve yapıcı geçmesi gereken ergenlik döneminin, olumsuz ve çatışmalarla dolu bir sürece dönüşebileceği belirtilmektedir (Humphreys, 1998; Yavuzer, 2012). Bu tutumla yetişen genç birey akademik alanda başarılı olsa bile sosyal alanda öz güveni düşük, depresyona ve madde kullanımına daha yatkın olabilmektedir (Kuzgun ve Eldeleklioğlu, 1999).

2.4. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde, araştırmanın bağımlı değişkeni bilişsel esneklik ve bağımsız değişkeni anne baba tutumu ile ilgili yurtiçi ve yurtdışında yapılan araştırmalar incelenip, bu çalışmalar hakkında bilgiler sunulmaktadır.

2.4.1. Bilişsel Esneklikle İlgili Yapılmış Araştırmalar

Carter (1985) tarafından yapılan araştırmada ergenlerde farklı cinsiyet rol yönelimleri ile bilişsel esneklik arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma 100 kadın,

100 erkek olmak üzere 200 ergenle yapılmıştır. Araştırma sonucunda bilişsel esneklik düzeyinin cinsiyete göre farklılaştığı bulunmuştur. Çalışmada erkeklerin bilişsel esneklik puan ortalamalarının kadınlara göre daha yüksek bulunduğu belirtilmiştir.

Alper ve Deryakulu (2008) tarafından yapılan araştırmada web ortamı problemlere dayalı öğrenmede bilişsel esneklik düzeyinin öğrencilerin başarıları, tutumları ve öğrenmenin kalıcılığı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma 14-16 yaş aralığında 30 lise öğrencisi ergenle yapılmıştır. Araştırma sonucunda, deneysel işlemin öğrenci başarısını ve öğrenmenin kalıcılığını anlamlı bir şekilde artırdığı bulunmuştur. Bunun yanı sıra bilişsel esnekliğin, öğrencilerin başarıları, tutumları ve öğrenmenin kalıcılığına göre farklılaşmadığı belirtilmiştir.

Bilgin (2009) tarafından yapılan araştırmada ergenlerin bilişsel esnekliğini, anne baba bağlılığı, arkadaş bağlılığı, sosyal yetkinlik beklentisi, kişilerarası ilişkiler, anne baba tutumları ve problem çözme becerisi değişkenlerinin yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Araştırma 17-18 yaş aralığında 155 ergenle yapılmıştır. Araştırma sonucunda bilişsel esneklik üzerinde sosyal yetkinlik beklentisi, otoriter anne baba tutumu ve problem çözme becerisinin etkili olduğu bulunmuştur. Sosyal yetkinlik beklentisi ve problem becerisi yüksek olan ergenlerin diğerlerine oranla daha yüksek bilişsel esneklik düzeyine sahip olduğu ifade edilmiştir. Otoriter anne baba tutumu ile bilişsel esneklik düzeyi arasında negatif yönde bir ilişki olduğu ve otoriter anne baba tutumunun bilişsel esnekliği engellediği ortaya konmuştur. Koruyucu tutum, anne babaya bağlılık stili ve kişilerarası ilişkilerin bilişsel esneklik üzerinde yordayıcı bir etkisi olmadığı belirtilmiştir.

Altunkol (2011) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin bilişsel esneklikleri ile algılanan stres düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma 240'ı kadın, 228'i erkek olmak üzere 468 ergen ve genç yetişkinle yapılmıştır. Araştırma sonucunda bilişsel esneklik ile algılanan stres düzeyi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bunun yanı sıra bilişsel esneklik ve stres düzeyinin cinsiyete göre farklılaştığı; erkek öğrencilerin bilişsel esneklik düzeylerinin kadın öğrencilere göre yüksek olduğu belirtilmiştir.

Dağ ve Gülüm (2013) tarafından yapılan araştırmada yetişkin bağlanma örüntüleri ile depresyon, obsesif kompulsif bozukluk, sosyal kaygı gibi bazı psikopatolojiler arasındaki ilişki de bilişsel esnekliğin aracı rolü incelenmiştir.

Araştırma 992 üniversite öğrencisiyle yapılmıştır. Araştırma sonucunda depresyon, obsesif kompulsif bozukluk, sosyal kaygı ile kaygılı bağlanma arasında cinsiyet farkı olmaksızın bilişsel esneklik-kontrol boyutunun aracı rol oynadığı saptanmıştır. Erkeklerde kaçınmacı bağlanma ile psikopatoloji belirtileri arasında bilişsel esneklik kontrol boyutunun aracı rol oynamadığı; kadınlarda ise depresyon ve sosyal kaygı ile kaçınmacı bağlanma arasında bilişsel esneklik-kontrol boyutunun aracı rol oynadığı belirtilmiştir.

Çelikkaleli (2014) tarafından yapılan araştırmada ergenlerin bilişsel esneklik düzeyleri ile akademik, sosyal ve duygusal yetkinlik inançları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma 270 lise öğrencisi ergenle yapılmıştır. Araştırma sonucunda bilişsel esneklik, akademik yetkinlik ve sosyal yetkinlik inançlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı; duygusal yetkinlik inancının cinsiyete göre farklılaştığı bulunmuştur. Duygusal yetkinlik ve sosyal yetkinlik inançlarının bilişsel esneklik puanlarını anlamlı bir şekilde yordadığı belirtilmiştir.

Zahal (2014) tarafından yapılan araştırmada özel yetenek sınavına giren adayların öğrenme stilleri ve bilişsel esneklik düzeyleri ile sınav başarıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma 239'u kadın, 210'u erkek olmak üzere 449 ergen ve genç yetişkinle yapılmıştır. Araştırma sonucunda bilişsel esneklik düzeyi ile sınav başarıları, üniversite yerleştirme puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bunun yanı sıra bilişsel esneklik düzeyi ile yaş, cinsiyet, okul türü(güzel sanatlar lisesi, genel lise, diğer) arasında bir ilişkiye rastlanmadığı belirtilmiştir.

Asıcı ve İkiz (2015) tarafından yapılan araştırmada bilişsel esneklik ile mutluluk arasındaki ilişki; eğitim görülen alan, yaş, cinsiyet ve duygusal ilişki yaşama durumunun bilişsel esnekliğe etkisi incelenmiştir. Araştırma 81'i erkek 197'si kadın olmak üzere 278 ergen ve genç yetişkinle yapılmıştır. Araştırma sonucunda bilişsel esneklik ile mutluluk düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bunun yanı sıra cinsiyete göre bilişsel esnekliğin farklılaştığı; yaş, eğitim görülen alan ve duygusal ilişki yaşama durumuna göre bilişsel esnekliğin farklılaşmadığı belirtilmiştir.

Bilgiç ve Bilgin (2016) tarafından yapılan araştırmada ergenlerin cinsiyet ve öğrenim kademesine göre bilişsel esneklik ile karar stratejileri(içtepesel, mantıklı, bağımlı ve kararsızlık) arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma 15-20 yaş aralığında

538 kız, 472 erkek olmak üzere 1010 ergenle yapılmıştır. Araştırma sonucunda bilişsel esneklik düzeyi arttıkça mantıklı karar verme puanının arttığı ve diğer karar stratejileri puanlarının azaldığı bulunmuştur. Bunun yanı sıra öğrenim kademesine göre bilişsel esneklik düzeyinin farklılaştığını; cinsiyete göre ise farklılaşmadığı belirtilmiştir.

Bilgin (2017) tarafından yapılan araştırmada ergenlerin beş faktör kişilik özelliği ile bilişsel esneklik ilişkisi incelenmiştir. Araştırma 264'ü kız, 177'si erkek olmak üzere 441 ortaokul ve lise öğrencisi ergenle yapılmıştır. Araştırma sonucunda ergenlerin bilişsel esneklik düzeyi arttıkça dışa dönüklüğün, öz denetim becerilerinin arttığı ve gelişime daha açık hale geldikleri; ergenlerin bilişsel esneklik düzeyi azaldıkça daha çok duygusal tutarsız (nevrotik) hale geldikleri bulunmuştur. Bunun yanı sıra düşük bilişsel esneklik düzeyi olan kız ergenlerin duygusal tutarsızlık ortalamalarının erkek ergenlere göre daha fazla olduğu belirtilmiştir.

Kolburan, Eker ve Akdeniz (2019) tarafından yapılan araştırmada bilişsel esneklik ile mizah stilleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma 178'i kadın, 94'ü erkek olmak üzere 272 ergen ve genç yetişkinle yapılmıştır. Araştırma sonucunda bilişsel esneklik düzeyi arttıkça olumlu mizah stillerinin kullanımının arttığı bulunmuştur. Bunun yanı sıra bilişsel esneklik ve tercih edilen mizah stillerinin cinsiyete göre farklılaştığı bulunmuştur. Erkek katılımcıların bilişsel esneklik düzeylerinin kadın katılımcılara göre yüksek olduğu ve erkek katılımcıların saldırgan mizah stilini kadın katılımcılara göre daha fazla kullandıkları belirtilmiştir.

2.4.2. Anne Baba Tutumuyla İlgili Yapılmış Araştırmalar

Nichols (1964) tarafından yapılan araştırmada üstün yetenekli ergen çocuğu olan annelerin ebeveyn tutumları ile çocuklarının yaratıcılığı arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma 450'si kız, 796'sı erkek olmak üzere 1246 üstün yetenekli lise öğrencisi ergenle yapılmıştır. Araştırma sonucunda otoriter ebeveyn tutumu ile ergenin yaratıcılığı, özgünlüğü arasında negatif; akademik başarısı arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Smetana (1988) tarafından yapılan araştırmada ergenlerin ve ailelerinin ebeveyn otoritesine ilişkin anlayışlarını incelenmiştir. Araştırma 10-18 yaş arası 102 ergenle yapılmıştır. Araştırma sonucunda ergenlerin ve ailelerinin ahlaki ve geleneksel konuları, çok yönlü ve kişisel konulara göre daha fazla ebeveyn yargılarına bağlı olarak ele aldıkları bulunmuştur. Bunun yanı sıra ergenlerin yaşı arttıkça, çok yönlü

ve kişisel meseleleri geleneksel açıdan düşünme ve bunları anne baba otoritesine bağlama olasılıklarının azaldığı belirtilmiştir.

Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbusch (1991) tarafından yapılan araştırmada anne baba tutumlarının ergenlerde üzerindeki yeterlilik ve uyum kalıpları incelenmiştir. Araştırma 14-18 yaş arası 4081 ergenle yapılmıştır. Araştırma sonucunda demokratik anne baba tutumu ile akademik başarı, öz güven arasında pozitif yönde; suça eğilim, kaygı, depresyon arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Bunun yanı sıra otoriter anne baba tutumuyla akademik başarı arasında negatif yönde bir ilişki olduğu belirtilmiştir.

Gökçedağ (2001) tarafından yapılan araştırmada lise öğrencilerinin okul başarısı ve kaygı düzeyi üzerinde anne baba tutumlarının etkileri incelenmiştir. Araştırma 126'sı kız, 79'u erkek olmak üzere 205 lise öğrencisi ergenle yapılmıştır. Araştırma sonucunda anne baba tutumu ile okul başarısı, sürekli kaygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Demokratik anne baba tutumu ile okul başarısı arasında pozitif yönde bir ilişki, otoriter anne baba tutumu ile okul başarısı arasında negatif yönde bir ilişki olduğu ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra okullara göre anne baba tutumunun farklılaştığı, ailedeki çocuk sayısı arttıkça otoriter anne baba tutumu puanının arttığı, öğrencilerin yaşına göre anne baba tutumunun farklılaşmadığı belirtilmiştir.

Spera (2005) tarafından yapılan araştırmada ebeveynlik uygulamaları, ebeveynlik stilleri ve ergenlerin okul başarısı arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma betimsel yöntem kullanılarak kaynak taramasıyla yapılmıştır. Araştırması sonucunda ebeveyn katılımı ve izlemenin ergenin başarısında güçlü yordayıcılar olduğu; yetkili ebeveynlik stillerinin daha yüksek öğrenci başarısıyla ilişkili olduğunu belirtilmiştir.

Çeçen (2008) tarafından yapılan araştırmada öğrencilerin cinsiyetlerine ve anababa tutum algılarına göre yalnızlık ve sosyal destek düzeyleri incelenmiştir. Araştırma 243'ü kız, 278'i erkek olmak üzere 521 ergen ve genç yetişkinle yapılmıştır. Araştırma sonucunda yalnızlık ve sosyal destek düzeyinin anne baba tutumlarına göre farklılaştığı bulunmuştur. Katılımcılardan anne babalarını demokratik algılayanların kendilerini daha az yalnız hissettikleri, arkadaş ve ailelerinden daha fazla sosyal destek aldıkları tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra algılanan anne baba tutumunun cinsiyete göre farklılaşmadığı belirtilmiştir.

Düzgün (2010) tarafından yapılan araştırmada eğitim sürecinde olan anne babaların çocuklarına etkileri incelenmiştir. Araştırma betimsel yöntem kullanılarak kaynak taramasıyla yapılmıştır. Araştırma sonucunda anne baba davranışlarının, okul başarısızlığına, çocukta davranış bozukluğu, depresyon, anksiyete, olumsuz benlik, hostilite ve somatizasyon gibi ruhsal belirtilere neden olabileceği ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra çocukların okul başarılarında anne baba davranışlarının önemli bir faktör oynadığı belirtilmiştir.

Kaya, Bozaslan ve Genç (2012) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin anne baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi incelenmiştir. Araştırma 305 ergen ve genç yetişkinle yapılmıştır. Araştırma sonucunda anne baba tutumu ile akademik başarı arasında bir ilişki bulunmuştur. Bunun yanı sıra koruyucu tutum anne baba tutumu puanı arttıkça, çocukların problem çözme becerisi puanlarının azaldığı; ilgisiz ve tutarsız anne baba tutumu puanı arttıkça, çocukların akademik başarı ve problem çözme becerisi puanlarının azaldığı; otoriter anne baba tutumu puanı arttıkça, çocukların sosyal kaygı düzeyi ve akademik başarı puanlarının arttığı belirtilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırma modeline, araştırma evren ve örnekleme, veri toplama araçlarına, veri toplama sürecine ve verilerin analizine yönelik açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma ergenlerde bilişsel esneklik düzeyi ile algılanan anne baba tutumu arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını inceleyen, tarama ve ilişkisel araştırma modellerinin kullanıldığı nicel bir çalışmadır. Tarama araştırması, geniş grupların görüş, inanç, tutum gibi özelliklerini betimlemeyi amaçlayan; ilişkisel tarama ise araştırmacının müdahalesinin olmadığı, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkileri bulmayı amaçlayan araştırma modelidir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün ve Karadeniz, 2018; Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012).

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Bu araştırmanın evrenini 2020-2021 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili, Kartal ilçesindeki liselerde öğrenimine devam eden 15-18 yaş arası ergenler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise İstanbul ili Kartal ilçesinde bulunan farklı liselerde öğrenimine devam eden 503 ergen oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme basit rastgele örneklem seçim türüne göre yapılmıştır.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

		n	%
Cinsiyet	Kız	277	55,1
	Erkek	226	44,9
Yaş	15	138	27,4
	16	121	24,1
	17	131	26,0
	18	113	22,5
Okul Türü	Fen Lisesi	139	27,6
	Anadolu Lisesi	110	21,9
	İmam Hatip Lisesi	125	24,9
	Meslek Lisesi	129	25,6
Kardeş Sayısı	0	65	12,9
	1	257	51,1
	2	118	23,5
	3 ve üzeri	63	12,5

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya 503 kişi katıldığı, bu katılımcıların 277'sinin (%55,1) erkek 226'sının (%44,9) kız öğrenci olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşları 15 ile 18 arasında değişmektedir. Katılımcıların 138'i (%27,4) 15 yaşında, 121'i (%24,1) 16 yaşında, 131'i (%26'sı) 17 yaşında ve 113'ü (%22,5) 18 yaşındadır. Okul türü açısından bakıldığında, katılımcıların 139'u (%27,6) Fen Lisesi, 110'u (%21,9) Anadolu Lisesi, 125'i (%24,9) İmam Hatip Lisesi, 129'su (%25,6) ise Meslek Lisesi öğrencisidir. Kardeş sayılarına bakıldığında ise, katılımcıların %60'ından fazlasının kardeşi olmadığı veya 1 kardeşe sahip olduğu diğer katılımcıların ise 2 ya da daha fazla kardeşinin olduğu anlaşılmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada ergenlerin kişisel bilgilerine ulaşmak için araştırmacı tarafından oluşturulan “Kişisel Bilgi Formu”; bilişsel esneklik düzeylerini belirlemek için Martin ve Rubin (1995) tarafından geliştirilen, Çelikkaleli (2014a) tarafından Türkçeye uyarlanan “Bilişsel Esneklik Ölçeği”; algılanan anne baba tutumunu belirlemek için Kuzgun (1972) tarafından geliştirilen, Kuzgun ve Eldeleklioğlu (1999) tarafından revize edilen “Anne Baba Tutum Ölçeği” kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların kişisel bilgilerini elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından “Kişisel Bilgi Formu” oluşturulmuştur. Bu formda; yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, okul türü değişkenlerine yönelik sorular bulunmaktadır. Araştırmada kullanılan Kişisel Bilgi formu, Ek-C'de yer almaktadır.

3.3.2. Bilişsel Esneklik Ölçeği (BEÖ)

Bilişsel Esneklik Ölçeği (BEÖ), Martin ve Rubin (1995) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek toplamda 12 madde ve tek boyuttan oluşmaktadır. Kesinlikle katılmıyorum (1 puan) - Kesinlikle katılıyorum (6 puan) arasında değişen ifadelerin yer aldığı altılı likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin puanlanmasında, dört madde (2, 3, 6, 10) ters puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 12, en yüksek puan 72'dir. Ölçeğin kesme noktası bulunmamakla birlikte ölçekten alınan yüksek puanlar kişilerin bilişsel esneklik düzeyinin de yüksek olduğunu göstermektedir (Martin ve Rubin, 1995).

Martin ve Rubin (1995) tarafından geliştirilen Bilişsel Esneklik Ölçeği, Çelikkaleli (2014a) tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılarak Türkçe'ye

adapte edilmiştir. Ölçeğin psikometrik özellikleri incelendiğinde, geçerlik çalışmaları kapsamında yapı geçerliğini belirlemek için faktör analizi ve ölçüt geçerliği için ise Problem Çözme Envanteri'nden (Şahin, Şahin ve Heppner, 1993) yararlanılmıştır. Yapılan açımlayıcı faktör analizi ile birlikte ölçeğin madde faktör yüklerinin .20-.74 arasında değişkenlik gösterdiği bulunmuştur. Ayrıca açımlayıcı faktör analizi ile elde edilen yapının doğrulanması amacıyla doğrulayıcı faktör analizi çalışması yapılmış ve uyum indeksleri ($\chi^2= 83.8$, RMSEA=.059, NFI=.85, CFI=.92, IFI=.92, GFI=.95, AGFI=.92) elde edilmiştir. Ölçüt geçerliği için ise BEÖ ile Problem Çözme Envanteri arasındaki ilişki incelenmiş ve aralarındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmüştür. Buna ek olarak, güvenirlik çalışmaları kapsamında yapılan analizler ile ölçeğin; Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .74, test tekrar test güvenirlik katsayısı .98 ve ölçeğin iki yarı güvenirliği ise .77 olarak bulunmuştur (Çelikkaleli, 2014a). Araştırmada kullanılan Bilişsel Esneklik Ölçeği (BEÖ), Ek-C'de yer almaktadır.

3.3.3. Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)

Kuzgun (1972) tarafından geliştirilen Anne Baba Tutum Ölçeği, Kuzgun ve Eldeleklioğlu (1999) tarafından geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılarak revize edilmiştir. Revize edilen ABTÖ, toplamda 40 madde ve üç alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar “demokratik”, “koruyucu/istekçi” ve “otoriter” şeklindedir. A) Hiç uygun değil (1 puan) - E) Çok uygun (5 puan) arasında değişen ifadelerin yer aldığı beşli likert tipi bir ölçektir. Ölçekteki her alt boyut ayrı ayrı puanlanmaktadır. Herhangi bir alt boyuttan alınan puan yükseldikçe, kişi tarafından o anne baba tutumunun daha çok algılandığı söylenebilir (Kuzgun ve Bacanlı, 2017; Kuzgun ve Eldeleklioğlu, 1999).

Demokratik anne baba tutumu alt boyutu 15 maddeden oluşmaktadır. Bunlar ölçekteki: 1, 2, 6, 7, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 29, 30, 36, 37, 39'uncu maddelerdir. Koruyucu/istekçi anne baba tutumu alt boyutu 15 maddeden oluşmaktadır. Bunlar ölçekteki: 4, 9, 10, 11, 17, 18, 19, 24, 25, 26, 27, 28, 32, 33, 34'üncü maddelerdir. Otoriter anne baba tutumu alt boyutu 10 maddeden oluşmaktadır. Bunlar ölçekteki: 3, 5, 8, 12, 16, 23, 31, 35, 38, 40'ıncı maddelerdir (Kuzgun ve Bacanlı, 2017).

Anne Baba Tutum Ölçeği'nin alt boyutlarının iç tutarlılık katsayıları (Cronbach Alfa) demokratik anne baba tutumu boyutu için .90, koruyucu/istekçi anne baba tutumu boyutu için .80 ve otoriter anne baba tutumu boyutu için ise .72 şeklinde

bulunmuştur. Her alt boyut için güvenilirlik kat sayıları incelenmiştir. Demokratik anne baba tutumu için güvenilirlik katsayısı .92, koruyucu/istekçi anne baba tutumu için .75 ve otoriter anne baba tutumu için .79 olarak tespit edilmiştir (Kuzgun ve Eldeleklioğlu, 1999). Araştırmada kullanılan Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ), Ek-D’de yer almaktadır.

3.4. Veri Toplama Süreci

“Ergenlerde Bilişsel Esneklik Düzeyi ile Algılanan Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı araştırmanın yapılabilmesi için İstanbul Gelişim Üniversitesi Etik Kurulu’ndan gerekli izinler alınmıştır (Ek-E). İstanbul ili Kartal ilçesine bağlı liselerde eğitimine devam eden ergenlere ulaşmak için İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden gerekli araştırma izinleri alınmıştır (Ek-F).

Uygulama 2020-2021 yılında akademik yılı bahar döneminde, İstanbul ili Kartal ilçesinde bulunan farklı liselerde öğrenimine devam eden öğrencilerle yapılmıştır. Veriler yaklaşık iki hafta içerisinde toplanmıştır. Ölçekler uygulanmadan önce araştırmacı tarafından hazırlanan Veli Onam Formu (Ek-A) ile katılımcıların velilerinden gerekli izinler alınmıştır.

Katılımcılara gerekli yönergeler verilmiş ve uygulamaya başlamadan önce katılımcılara Katılımcılar İçin Bilgilendirilmiş Olur Formu (Ek-B) aracılığıyla gönüllü katılım ve gizlilik ilkesi hakkında bilgi verilmiştir. Uygulama sonrasında Kişisel Bilgi Formu, Bilişsel Esneklik Ölçeği ve Anne Baba Tutum Ölçeği aracılığıyla toplanan veriler bilgisayarda SPSS 25.0 paket programına işlenmiş ve istatistiksel analizler için hazır hale getirilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizi için SPSS 25.0 paket programı kullanılmıştır. Veriler SPSS 25.0 paket programına işlendikten sonra analizin ilk aşaması olan normallik testi uygulanmış ve basıklık-çarpıklık değerleri kontrol edilmiştir. George ve Mallery (2010) tarafından basıklık-çarpıklık değerlerinin -2, +2 arasında olmasının verilerin normal dağıldığı anlamına geldiği belirtilmektedir. Bu araştırmanın verilerinin basıklık-çarpıklık değerleri -2, +2 arasında olduğundan normal dağılım sağlanmaktadır ve parametrik testler uygulanabilir. Durmuş, Yurtkoru ve Çinko (2018) tarafından normal dağılım gösteren iki bağımsız grubun ortalamalarının birbirinden farklı olup olmadığının test edilmesinde bağımsız gruplar *t*-testi; ikiden

fazla bağımsız grubun ortalamalarının birbirinden farklı olup olmadığının test edilmesinde grupların varyansı homojense Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Scheffe testi, homojen değilse Welch testi ve Tamhane testi; değişkenlerin aralarındaki ilişkinin derecesinin ve yönünün belirlenmesinde Pearson Korelasyon Analizi kullanıldığı belirtilmektedir. Bu araştırmadan elde edilen verilerin analizinde *t*-testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Scheffe testi, Welch testi, Tamhane testi ve Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Ergenlerde Bilişsel Esneklik Düzeyi ile Algılanan Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Katılımcıların bilişsel esneklik düzeyi ile algılanan anne baba tutumu arasındaki ilişki Pearson Korelasyon Analizi kullanılarak incelenmiştir. Normallik, doğrusallık ve eş varyanslılık varsayımları yapılan ön analizlerle kontrol edilmiştir. Sonuçlar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Ergenlerde Bilişsel Esneklik Düzeyi ile Algılanan Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Sonuçları

	Demokratik Anne Baba Tutumu	Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	Otoriter Anne Baba Tutumu
Bilişsel Esneklik	,663**	-,430**	-,629**

**p <.01 (2 yönlü).
Pearson Korelasyon Analizi

Tablo 2 incelendiğinde, katılımcıların bilişsel esneklik düzeyi ile algılanan demokratik anne baba tutumu arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=,663$, $p<.01$). Buna göre, algılanan demokratik anne baba tutumu düzeyi arttıkça bilişsel esneklik düzeyinin de arttığı söylenebilir. Determinasyon katsayısı ($r^2=0.44$) dikkate alındığında, bilişsel esneklikteki toplam varyansın %44’ünün algılanan demokratik anne baba tutumundan kaynaklandığı söylenebilir.

Yapılan analizler sonucu, katılımcıların bilişsel esneklik düzeyi ile algılanan koruyucu/istekçi anne baba tutumu arasında ($r=-,430$, $p<.01$) ve algılanan otoriter anne baba tutumu arasında ($r=-,629$, $p<.01$) orta düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Buna göre, algılanan koruyucu/istekçi ve otoriter anne baba tutum düzeyleri artıkça bilişsel esneklik düzeyinin azalacağı söylenebilir. Katılımcıların bilişsel esneklik düzeyleri ile algılanan koruyucu/istekçi anne baba tutumu arasındaki ilişkide, determinasyon katsayıları dikkate alındığında, bilişsel esneklikteki toplam varyansın %18’inin algılanan koruyucu/istekçi anne baba tutumundan ($r^2=0.18$) kaynaklandığı söylenebilir. Katılımcıların bilişsel esneklik düzeyleri ile algılanan otoriter anne baba tutumu arasındaki ilişkide, determinasyon

katsayıları dikkate alındığında, bilişsel esneklikteki toplam varyansın %40'nın algılanan otoriter anne baba tutumundan ($r^2=0.40$) kaynaklandığı söylenebilir.

4.2. Ergenlerde Bilişsel Esneklik Düzeyinin Cinsiyet, Yaş, Kardeş Sayısı ve Okul Türüne Göre Farklılaşım Farklılaşmadığına Yönelik Bulgular

Ergenlerde Bilişsel Esneklik Düzeyinin Cinsiyete Göre Farklılaşım Farklılaşmadığına Yönelik Bulgular

Tablo 3'de Levene testi kullanılarak katılımcıların cinsiyete göre bilişsel esneklik düzeyi ($p= 0,413 > 0,05$) varyanslarının homojenliği incelenmiş, t -testi sonuçları bu incelemeye göre verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Cinsiyete Göre Bilişsel Esneklik Düzeyleri ile İlgili Betimsel İstatistikler ve t -testi Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	ss	Sd	t	p
Kız	277	53,3971	8,93785	502	2,461	,014*
Erkek	226	55,3407	8,65095			

* $p < .05$
 t -testi

Tablo 3'te verilen t -testi sonuçlarına bakıldığında, katılımcıların bilişsel esneklik düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı ($t(502) = 2,461$, $p=.014 < .05$); erkeklerin bilişsel esneklik ortalamalarının (55,3407), kızlara göre (53,3971) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Ergenlerde Bilişsel Esneklik Düzeyinin Yaşa Göre Farklılaşım Farklılaşmadığına Yönelik Bulgular

Katılımcıların yaşa göre bilişsel esneklik düzeyi ile ilgili; betimsel istatistikler Tablo 4'te, ANOVA testi sonuçları Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Yaşa Göre Bilişsel Esneklik Düzeyleri ile İlgili Betimsel

Yaş	N	$\bar{X}$	ss
15	138	53,4928	8,60338
16	121	56,1570	7,90570
17	131	53,5725	9,73023
18	113	54,0088	8,87562
Toplam	503	54,2704	8,85443

Tablo 4 incelendiğinde, 15 yaşındaki katılımcıların bilişsel esneklik ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının 53,4928; 16 yaşındaki katılımcıların bilişsel esneklik puan ortalamalarının 56,1570; 17 yaşındaki katılımcıların 53,5725 ve 18 yaşındaki katılımcıların puan ortalamalarının 54,0088 olduğu görülmektedir. Tüm grubun bilişsel esneklik ölçeğinden aldıkları puan ortalamasının ise 54,2704 olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan Levene testi sonuçları varyansın homojen olduğunu göstermiş ($p=0,64 >0,05$) ve ANOVA testi için ön koşulların sağlandığı tespit edilmiştir. Katılımcıların yaşa göre bilişsel esneklik düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığına dair sonuçlar Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Yaşa Göre Bilişsel Esneklik Düzeyleri ile İlgili ANOVA Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p
Gruplararası	585,667	3	195,222	2,513	,058
Gruplarıçi	38771,562	499	77,699		
Toplam	39357,229	502			

* $p < .05$
ANOVA testi

Tablo 5 incelendiğinde, katılımcıların bilişsel esneklik düzeylerinin yaşa göre farklılaşmadığı anlaşılmaktadır ($F(3, 499) = 2,513; p = .058 > .05$). Yaş grupları arasında bilişsel esneklik düzeyi açısından anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir.

Ergenlerde Bilişsel Esneklik Düzeyinin Kardeş Sayısına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Bulgular

Katılımcıların kardeş sayısına göre bilişsel esneklik düzeyleri ile ilgili; betimsel istatistikler Tablo 6’da, ANOVA ve Scheffe testi sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 6. Katılımcıların Kardeş Sayısına Göre Bilişsel Esneklik Düzeyleri ile İlgili Betimsel İstatistikler

Kardeş Sayısı	N	$\bar{X}$	ss
0	65	56,3077	8,66372
1	257	54,9650	8,64912
2	118	53,1356	8,74610
3 ve üzeri	63	51,4603	9,34090
Toplam	503	54,2704	8,85443

Tablo 6 incelendiğinde, kardeşi olmayan katılımcıların bilişsel esneklik ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının 56,3077; 1 kardeşe sahip olan katılımcıların puan ortalamalarının 54,9650; 2 kardeşe sahip katılımcıların puan ortalamalarının 53,1356 ve 3 ve üzeri kardeşe sahip katılımcıların puan ortalamalarının 51,4603 olduğu görülmektedir. Tüm grubun bilişsel esneklik ölçeğinden aldıkları puan ortalamasının ise 54,2704 olduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcıların bilişsel esneklik düzeylerinin sahip oldukları kardeş sayısına göre farklılaşp farklılaşmadığına yönelik ön analizde, Levene testi sonuçları varyansın homojen olduğunu göstermiş ($p = 0,649 > 0,05$), ANOVA testi için ön koşulların sağlandığı tespit edilmiştir. Katılımcıların kardeş sayısına göre bilişsel esneklik düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığına dair sonuçlar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Katılımcıların Kardeş Sayısına Göre Bilişsel Esneklik Düzeyleri ile İlgili ANOVA ve Scheffe Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı Fark (Scheffe)
Gruplararası	1043,216	3	347,739	4,529	,004*	0 - 3 ve üzeri
Gruplarıçi	38314,012	499	76,782			1 - 3 ve üzeri
Toplam	39357,229	502				

*p <.05
ANOVA testi
Scheffe testi

Tablo 7 incelendiğinde, katılımcıların bilişsel esneklik ölçeğinden aldığı puan ortalamalarının sahip oldukları kardeş sayısına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı anlaşılmaktadır ($F(3, 492) = 4,529; p = .004 < .05$). Gruplar arasındaki farkın yönünü belirlemek için Scheffe testinden yararlanılmıştır. Scheffe testinin sonuçlarına göre; kardeşi olmayan katılımcıların bilişsel esneklik puan ortalamalarının (56,3077), 3 ve üzeri kardeşe sahip katılımcıların puan ortalamalarından (51,4603) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Aynı şekilde 1 kardeşe sahip katılımcıların bilişsel esneklik düzeylerinin (54,9650), 3 ve üzeri kardeşe sahip katılımcılardan (51,4603) anlamlı bir şekilde daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Ergenlerde Bilişsel Esneklik Düzeyinin Okul Türüne Göre Farklılaşım Farklılaşmadığına Yönelik Bulgular

Katılımcıların okul türüne göre bilişsel esneklik düzeyleri ile ilgili; betimsel istatistikler Tablo 8’de, Welch ve Tamhane testi sonuçları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 8. Katılımcıların Okul Türüne Göre Bilişsel Esneklik Düzeyleri ile İlgili Betimsel İstatistikler

Okul Türü	N	$\bar{X}$	ss
Fen Lisesi	139	56,8201	6,92009
Anadolu Lisesi	110	55,7364	7,63223
İmam Hatip Lisesi	125	50,5600	10,16509
Meslek Lisesi	129	53,8682	9,14500
Toplam	503	54,2704	8,85443

Tablo 8 incelendiğinde, fen lisesinde öğrenim gören katılımcıların bilişsel esneklik ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının 56,8201; anadolu lisesinde öğrenim gören katılımcıların puan ortalamalarının 55,7364; imam hatip lisesinde öğrenim gören katılımcıların puan ortalamalarının 50,5600 ve meslek lisesinde öğrenim gören katılımcıların puan ortalamalarının 53,8682 olduğu görülmektedir. Tüm grubun bilişsel esneklik ölçeğinden aldıkları puan ortalamasının ise 54,2704 olduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcıların bilişsel esneklik düzeylerinin okul türüne göre farklılaşım farklılaşmadığına yönelik yapılan ön analizlerde, Levene testi sonuçları varyansın homojen olmadığını göstermiştir ($p=.000<.05$). Dolayısıyla ANOVA testi için ön koşul sağlanamamıştır. Bu sebeple, katılımcıların bilişsel esneklik düzeylerinin okul türüne göre farklılaşım farklılaşmadığının anlaşılması için Welch testi, farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için Tamhane testi sonuçları incelenmiştir. Katılımcıların okul türüne göre bilişsel esneklik düzeylerinin farklılaşım farklılaşmadığına dair sonuçlar Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Katılımcıların Okul Türüne Göre Bilişsel Esneklik Düzeyleri ile İlgili Welch ve Tamhane Testi Sonuçları

Sd	F	p	Anlamlı Fark (Tamhane)
502	12,086	,000*	Fen - İmam Hatip Fen - Meslek Anadolu - İmam Hatip

*p < .05
Welch testi
Tamhane testi

Tablo 9 incelendiğinde, katılımcıların bilişsel esneklik düzeylerinin okul türüne göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı (F (502) = 12,086; p= .000 < .05) görülmektedir. Tamhane testinin sonuçlarına göre; fen lisesinde öğrenim gören katılımcıların bilişsel esneklik düzeyleri (56,8201), imam hatip lisesinde öğrenim gören katılımcıların bilişsel esneklik düzeylerinden (50,5600) anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Aynı şekilde fen lisesinde öğrenim gören katılımcıların bilişsel esneklik düzeylerinin (56,8201), meslek lisesinde öğrenim gören katılımcıların bilişsel esneklik düzeylerinden (53,8682) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Anadolu lisesinde öğrenim gören katılımcıların bilişsel esneklik düzeylerinin (55,7364), imam hatip lisesinde öğrenim gören katılımcıların bilişsel esneklik düzeylerinden (50,5600) anlamlı bir şekilde daha fazla olduğu görülmektedir.

4.3. Ergenlerde Algılanan Anne Baba Tutumunun Cinsiyet, Yaş, Kardeş Sayısı ve Okul Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Bulgular

Ergenlerde Algılanan Anne Baba Tutumunun Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Bulgular

Tablo 10'da Levene testi kullanılarak katılımcılar tarafından cinsiyete göre algılanan demokratik anne baba tutumu (p= 0,074 > 0,05), koruyucu/istekçi anne baba tutumu (p= 0,014 < 0,05) ve otoriter anne baba tutumu (p= 0,205 > 0,05) varyanslarının homojenliği incelenmiş, t-testi sonuçları bu incelemeye göre verilmiştir.

Tablo 10. Katılımcılar Tarafından Cinsiyete Göre Algılanan Anne Baba Tutumları ile İlgili Betimsel İstatistikler ve *t*-testi Sonuçları

Algılanan Anne Baba Tutumu	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	ss	Sd	t	p
Demokratik Anne Baba Tutumu	Kız	277	57,5415	14,29031	502	,407	,684
	Erkek	226	57,0398	13,07460			
Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	Kız	277	39,3935	11,36708	502	,086	,931
	Erkek	226	39,3097	10,10090			
Otoriter Anne Baba Tutumu	Kız	277	20,9928	8,42271	502	2,014	,045*
	Erkek	226	22,5575	8,96307			

*p < .05
t-testi

Tablo 10 incelendiğinde, katılımcılar tarafından algılanan demokratik anne baba tutumunun ($t(502) = .407, p=.684 > .05$) ve koruyucu/istekçi anne baba tutumunun ($t(502) = .086, p=.931 > .05$) cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmektedir. Katılımcılar tarafından algılanan otoriter anne baba tutumunun ise cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı ($t(502) = 2,014, p=.045 < .05$); erkekler tarafından algılanan otoriter anne baba tutumu ortalamasının (22,5575), kızlara göre (20,9928) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Ergenlerde Algılanan Anne Baba Tutumunun Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Bulgular

Katılımcılar tarafından yaşa göre algılanan anne baba tutumları ile ilgili; betimsel istatistikler Tablo 11’de, ANOVA Testi sonuçları Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 11. Katılımcılar Tarafından Yaşa Göre Algılanan Anne Baba Tutumları ile İlgili Betimsel İstatistikler

Algılanan Anne Baba Tutumu	Yaş	N	$\bar{X}$	ss
Demokratik Anne Baba Tutumu	15	138	58,8116	13,53533
	16	121	58,4545	13,12377
	17	131	55,2290	14,66370
	18	113	56,6903	13,38181
	Toplam	503	57,3161	13,74619
Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	15	138	39,5507	10,93249
	16	121	38,3636	11,35782
	17	131	40,4809	10,73983
	18	113	38,8761	10,11287
	Toplam	503	39,3559	10,80609
Otoriter Anne Baba Tutumu	15	138	21,1812	8,06564
	16	121	20,9339	8,41005
	17	131	22,5954	8,89925
	18	113	22,0973	9,46513
	Toplam	503	21,6958	8,69589

Tablo 11 incelendiğinde katılımcılar tarafından algılanan demokratik anne baba tutum puan ortalamalarının yaşa göre dağılımı; 15 yaş 58,8116, 16 yaş 58,4545, 17 yaş 55,2290, 18 yaş 56,6903 şeklindedir. Tüm grup tarafından yaşa göre algılanan demokratik anne baba tutumu ortalamasının 57,3161 olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılar tarafından algılanan koruyucu/istekçi anne baba tutum puan ortalamalarının yaşa göre dağılımı; 15 yaş 39,5507, 16 yaş 38,3636, 17 yaş 40,4809, 18 yaş 38,8761 şeklindedir. Tüm grup tarafından yaşa göre algılanan koruyucu/istekçi anne baba tutumu ortalamasının 39,3559 olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılar tarafından algılanan otoriter anne baba tutum puan ortalamalarının yaşa göre dağılımı; 15 yaş 21,1812, 16 yaş 20,9339, 17 yaş 22,5954, 18 yaş 22,0973 şeklindedir. Tüm grup tarafından yaşa göre algılanan otoriter anne baba tutumu ortalamasının 21,6958 olduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcılar tarafından yaşa göre algılanan demokratik anne baba tutumu ($p=0,395 > 0,05$), koruyucu/istekçi anne baba tutumu ($p=0,536 > 0,05$) ve otoriter anne baba tutumunun ($p=0,453 > 0,05$) Levene testi sonuçları varyansın homojen olduğunu

göstermiş, ANOVA testi için ön koşulların sağlandığı tespit edilmiştir. Katılımcıların algılanan anne baba tutumlarının yaşa göre farklılaşp farklılaşmadığına dair ANOVA testi sonuçları Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Katılımcıların Yaşa Göre Algılanan Anne Baba Tutumları ile İlgili ANOVA Testi Sonuçları

Algılanan Anne Baba Tutumu	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p
Demokratik Anne Baba Tutumu	Gruplararası	1080,349	3	360,116	1,916	,126
	Gruplariçi	93776,391	499	187,929		
	Toplam	94856,740	502			
Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	Gruplararası	316,187	3	105,396	,902	,440
	Gruplariçi	58303,113	499	116,840		
	Toplam	58619,300	502			
Otoriter Anne Baba Tutumu	Gruplararası	231,033	3	77,011	1,019	,384
	Gruplariçi	37729,429	499	75,610		
	Toplam	37960,461	502			

*p <.05
ANOVA testi

Tablo 12 incelendiğinde, katılımcılar tarafından algılanan demokratik anne baba tutumlarının ($F(3, 499) = 1,916; p = .126 > .05$), algılanan koruyucu/istekçi anne baba tutumlarının ($F(3, 499) = .902; p = .440 > .05$) ve algılanan otoriter anne baba tutumlarının ($F(3, 499) = 1,019; p = .384 > .05$) yaş gruplarına göre farklılaşmadığı; katılımcıların yaş grupları arasında algıladıkları anne baba tutum puan ortalamaları açısından anlamlı bir farkın olmadığı anlaşılmaktadır.

Ergenlerde Algılanan Anne Baba Tutumunun Kardeş Sayısına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Bulgular

Katılımcılar tarafından kardeş sayısına göre algılanan anne baba tutumları ile ilgili; betimsel istatistikler Tablo 13’de, ANOVA ve Scheffe Testi sonuçları Tablo 14’de, Welch ve Tamhane Testi sonuçları Tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 13. Katılımcılar Tarafından Kardeş Sayısına Göre Algılanan Anne Baba Tutumları ile İlgili Betimsel İstatistikler

Algılanan Anne Baba Tutumu	Kardeş Sayısı	N	$\bar{X}$	ss
	0	65	59,9385	14,13647
Demokratik	1	257	58,4280	12,86634
Anne Baba	2	118	56,0763	14,02023
Tutumu	3 ve üzeri	63	52,3968	15,14398
	Toplam	503	57,3161	13,74619
	0	65	37,0308	11,52439
Koruyucu/İstekçi	1	257	39,2296	10,64840
Anne Baba	2	118	39,5424	10,73746
Tutumu	3 ve üzeri	63	41,9206	10,49470
	Toplam	503	39,3559	10,80609
	0	65	20,7231	8,44006
Otoriter	1	257	21,0039	8,19894
Anne Baba	2	118	22,1271	8,89593
Tutumu	3 ve üzeri	63	24,7143	9,96191
	Toplam	503	21,6958	8,69589

Tablo 13 incelendiğinde katılımcılar tarafından algılanan demokratik anne baba tutum puan ortalamalarının kardeş sayısına göre dağılımı; kardeşi olmayan 59,9385, 1 kardeşi olan 58,4280, 2 kardeşi olan 56,0763, 3 ve üzeri kardeşi olan 52,3968 şeklindedir. Tüm grup tarafından kardeş sayısına göre algılanan demokratik anne baba tutumu ortalamasının 57,3161 olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılar tarafından algılanan koruyucu/istekçi anne baba tutum puan ortalamalarının kardeş sayısına göre dağılımı; kardeşi olmayan 37,0308, 1 kardeşi olan 39,2296, 2 kardeşi olan 39,5424, 3 ve üzeri kardeşi olan 41,9206 şeklindedir. Tüm grup tarafından kardeş sayısına göre algılanan koruyucu/istekçi anne baba tutumu ortalamasının 39,3559 olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılar tarafından algılanan otoriter anne baba tutum puan ortalamalarının kardeş sayısına göre dağılımı; kardeşi olmayan 20,7231, 1 kardeşi olan 21,0039, 2 kardeşi olan 22,1271, 3 ve üzeri kardeşi olan 24,7143 şeklindedir. Tüm grup tarafından kardeş sayısına göre algılanan otoriter anne baba tutumu ortalamasının 21,6958 olduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcılar tarafından kardeş sayısına göre algılanan demokratik anne baba tutumu ($p= 0,121 > 0,05$) ve koruyucu/istekçi anne baba tutumunun ($p= 0,847 > 0,05$) levene testi sonuçları varyansın homojen olduğunu göstermiş, ANOVA testi için ön koşulların sağlandığı tespit edilmiştir. Katılımcıların kardeş sayısına göre algılanan demokratik ve koruyucu/istekçi anne baba tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığına dair sonuçlar Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14. Katılımcılar Tarafından Kardeş Sayısına Göre Algılanan Demokratik ve Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumları ile İlgili ANOVA ve Scheffe Testi Sonuçları

Algılanan Anne Baba Tutumu	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P	Anlamlı Fark (Scheffe)
Demokratik Anne Baba Tutumu	Gruplararası	2470,675	3	823,558	4,448	,004*	0 - 3 ve üzeri 1- 3 ve üzeri
	Gruplarıçi	92386,065	499	185,142			
	Toplam	94856,740	502				
Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	Gruplararası	774,015	3	258,005	2,226	,084	
	Gruplarıçi	57845,285	499	115,922			
	Toplam	58619,300	502				

* $p < .05$
ANOVA testi
Scheffe testi

Tablo 14 incelendiğinde, katılımcılar tarafından algılanan demokratik anne baba tutumu puan ortalamalarının kardeş sayısına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı anlaşılmaktadır ($F(3, 492) = 4,448$; $p = .004 < .05$). Gruplar arasındaki farkın yönünü belirlemek için Scheffe testinden yararlanılmıştır. Scheffe testinin sonuçlarına göre; kardeşi olmayan katılımcıların algıladıkları demokratik anne baba tutumu puan ortalamalarının (59,9385), 3 ve üzeri kardeşi olan katılımcılarınkinden (52,3968) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Buna ek olarak, 1 kardeşi olan katılımcıların algıladıkları demokratik anne baba tutumu puan ortalamalarının (58,4280), 3 ve üzeri kardeşi olan katılımcılar tarafından algılanan demokratik anne baba tutumu puan ortalamalarından (52,3968) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcılar tarafından algılanan koruyucu/istekçi anne baba tutumu puan ortalamaları ise kardeş sayısına göre farklılaşmamaktadır ($F(3, 492) = 2,226$; $p = .084 > .05$).

Katılımcılar tarafından algılanan anne baba tutumlarının kardeş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik yapılan ön analizlerde, algılanan otoriter anne baba tutumu için Levene testi sonuçları varyansın homojen olmadığını göstermiştir ($p=.000<.05$). Dolayısıyla ANOVA testi için ön koşul sağlanamamıştır. Bu sebeple, katılımcılar tarafından algılanan otoriter anne baba tutumunun kardeş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığının anlaşılması için Welch testi, farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için Tamhane testi sonuçları incelenmiştir. Bu sonuçlar, Tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 15. Katılımcılar Tarafından Kardeş Sayısına Göre Algılanan Otoriter Anne Baba Tutumu ile İlgili Welch ve Tamhane Testi Sonuçları

Sd	F	P	Anlamlı Fark (Tamhane)
502	2,849	,039*	3 ve üzeri - 1

* $p < .05$
Welch testi
Tamhane testi

Tablo 15 incelendiğinde, katılımcılar tarafından algılanan otoriter anne baba tutumu puanlarının kardeş sayısına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı ($F(502) = 2,849$; $p=.039 < .05$) görülmektedir. Tamhane testinin sonuçlarına göre; 3 ve üzeri kardeşi olan katılımcılar tarafından algılanan otoriter anne baba tutumu puan ortalamalarının (24,7143), 1 kardeşi olan katılımcıların puan ortalamalarından (21,0039) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Ergenlerde Algılanan Anne Baba Tutumunun Okul Türüne Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına Yönelik Bulgular

Katılımcılar tarafından okul türüne göre algılanan anne baba tutumları ile ilgili; betimsel istatistikler Tablo 16’da, ANOVA ve Scheffe testi sonuçları Tablo 17’de, Welch ve Tamhane Testi sonuçları Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 16. Katılımcılar Tarafından Okul Türüne Göre Algılanan Anne Baba Tutumları ile İlgili Betimsel İstatistikler

Algılanan Anne Baba Tutumu	Okul Türü	N	$\bar{X}$	ss
Demokratik Anne Baba Tutumu	Fen Lisesi	139	61,3453	10,04390
	Anadolu Lisesi	110	59,5818	11,60701
	İmam Hatip Lisesi	125	51,2720	16,03191
	Meslek Lisesi	129	56,8992	14,51553
	Toplam	503	57,3161	13,74619
Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	Fen Lisesi	139	35,8345	10,53744
	Anadolu Lisesi	110	37,6455	10,15710
	İmam Hatip Lisesi	125	43,3600	10,51144
	Meslek Lisesi	129	40,7287	10,47971
	Toplam	503	39,3559	10,80609
Otoriter Anne Baba Tutumu	Fen Lisesi	139	19,1079	6,65037
	Anadolu Lisesi	110	20,7273	7,14067
	İmam Hatip Lisesi	125	24,8560	9,62583
	Meslek Lisesi	129	22,2481	9,87740
	Toplam	503	21,6958	8,69589

Tablo 16 incelendiğinde katılımcılar tarafından algılanan demokratik anne baba tutum puan ortalamalarının okul türüne göre dağılımı; fen lisesi 61,3453, anadolu lisesi 59,5818, imam hatip lisesi 51,2720, meslek lisesi 56,8992 şeklindedir. Tüm grup tarafından algılanan demokratik anne baba tutumu ortalamasının 57,3161 olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılar tarafından algılanan koruyucu/istekçi anne baba tutum puan ortalamalarının okul türüne göre dağılımı; fen lisesi 35,8345, anadolu lisesi 37,6455, imam hatip lisesi 43,3600, meslek lisesi 40,7287 şeklindedir. Tüm grup tarafından algılanan koruyucu/istekçi anne baba tutumu puan ortalamasının 39,3559 olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılar tarafından algılanan otoriter anne baba tutum puan ortalamalarının okul türüne göre dağılımı; fen lisesi 19,1079, anadolu lisesi 20,7273, imam hatip lisesi 24,8560, meslek lisesi 22,2481 şeklindedir. Tüm grup tarafından algılanan otoriter anne baba tutumu puan ortalamasının 21,6958 olduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcılar tarafından algılanan koruyucu/istekçi anne baba tutumu puanlarının okul türüne göre farklılaşp farklılaşmadığına yönelik yapılan ön analizlerde, Levene testi sonuçları varyansın homojen olduğunu göstermiş ($p= 0,868 > 0,05$), ANOVA testi için ön koşulun sağlandığı tespit edilmiştir. Katılımcılar tarafından okul türüne göre algılanan koruyucu/istekçi anne baba tutumu ile ilgili ANOVA ve Scheffe testi sonuçları Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. Katılımcılar Tarafından Okul Türüne Göre Algılanan Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu ile İlgili ANOVA ve Scheffe Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	P	Anlamlı Fark (Scheffe)
Gruplararası	4292,629	3	1430,876	13,143	,000*	İmam Hatip - Fen Meslek-Fen
Gruplarıçi	54326,671	499	108,871			İmam Hatip - Anadolu Meslek- Anadolu
Toplam	58619,300	502				

*p <.05
ANOVA testi
Scheffe testi

Tablo 17 incelendiğinde, katılımcılar tarafından algılanan koruyucu/istekçi anne baba tutumu puan ortalamalarının okul türüne göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı anlaşılmaktadır ($F(3, 492) = 13,143; p=. 000 <.05$). Gruplar arasındaki farkın yönünü belirlemek için Scheffe testinden yararlanılmıştır. Scheffe testinin sonuçlarına göre; imam hatip lisesinde öğrenim gören katılımcıların algıladıkları koruyucu/istekçi anne baba tutumu puan ortalamalarının (43,3600), fen lisesi (35,8345) ve anadolu lisesindekilerden (37,6455) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Buna ek olarak, meslek lisesinde öğrenim gören katılımcıların algıladıkları koruyucu/istekçi anne baba tutumu puan ortalamalarının (40,7287) fen lisesi (35,8345) ve anadolu lisesindeki katılımcıların puan ortalamalarından (37,6455) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcılar tarafından algılanan anne baba tutumlarının okul türüne göre farklılaşp farklılaşmadığına yönelik yapılan ön analizlerde, algılanan demokratik ve otoriter anne baba tutumları için Levene testi sonuçları varyansın homojen olmadığını göstermiştir ($p=.000 <.05$). Dolayısıyla ANOVA testi için ön koşul sağlanamamıştır. Bu sebeple, katılımcıların algılanan anne baba tutumlarının okul türüne göre farklılaşp farklılaşmadığının anlaşılması için Welch testi sonuçları, farklılığın hangi gruplar

arasında olduğunu tespit etmek için Tamhane testi sonuçları incelenmiştir. Bu sonuçlar, Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. Katılımcılar Tarafından Okul Türüne Göre Algılanan Demokratik ve Otoriter Anne Baba Tutumları ile İlgili Welch ve Tamhane Testi Sonuçları

Algılanan Anne Baba Tutumu	sd	F	P	Anlamlı Fark (Tamhane)
Demokratik Anne Baba Tutumu	502	12,955	,000*	Fen - İmam Hatip Fen - Meslek Anadolu - İmam Hatip Meslek - İmam Hatip
Otoriter Anne Baba Tutumu	502	11,118	,000*	İmam Hatip - Fen Meslek - Fen İmam Hatip- Anadolu

*p <.05
Welch testi
Tamhane testi

Tablo 18 incelendiğinde, katılımcılar tarafından algılanan demokratik anne baba tutumu puanlarının okul türüne göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı ($F(502) = 12,955; p = .000 <.05$) görülmektedir. Tamhane testinin sonuçlarına göre; fen lisesinde öğrenim gören katılımcıların algılanan demokratik anne baba tutumu puan ortalamalarının (61,3453), imam hatip lisesinde (51,2720) ve meslek lisesinde (56,8992) öğrenim gören katılımcıların algılanan demokratik anne baba tutumu puan ortalamalarından anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Buna ek olarak, anadolu lisesinde öğrenim gören katılımcıların algıladıkları demokratik anne baba tutumu puan ortalamalarının (59,5818), imam hatip lisesinde öğrenim gören katılımcıların puan ortalamalarından (51,2720) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca, meslek lisesinde öğrenim gören katılımcıların algıladıkları demokratik anne baba tutumu puan ortalamalarının da (56,8992), imam hatip lisesinde öğrenim gören katılımcıların algıladıkları demokratik anne baba tutumu puanlarından anlamlı bir şekilde daha fazla olduğu gözlemlenmektedir.

Katılımcılar tarafından algılanan otoriter anne baba tutumu puan ortalamaları da okul türüne göre farklılaşmaktadır ($F(502) = 11,118; p = .000 <.05$). İmam hatip lisesinde öğrenim gören katılımcıların algıladıkları otoriter anne baba tutumu puan ortalamaları (24,8560), fen lisesi (19,1079) ve anadolu lisesindeki (20,7273)

akranlarından anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Buna ek olarak, meslek lisesinde öğrenim gören katılımcıların algıladıkları otoriter anne baba tutumu puan ortalamaları (22,2481) ile fen lisesinde öğrenim gören katılımcıların algılanan otoriter anne baba tutumu puan ortalamaları (19,1079) arasında meslek lisesindeki katılımcılar lehine anlamlı bir fark vardır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

5.1. Ergenlerde Bilişsel Esneklik Düzeyi ile Algılanan Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Tartışılması

Araştırmamızda ergenlerde bilişsel esneklik düzeyi ile algılanan anne baba tutumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ergenlerde bilişsel esneklik düzeyi ile algılanan demokratik anne baba tutumu arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilirken; ergenlerde bilişsel esneklik düzeyi ile algılanan koruyucu/istekçi ve otoriter anne baba tutumu arasında ise orta düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bilişsel esnekliğin, Kashdan ve Rottenberg (2010) tarafından zihinsel sağlık ve iyilik halinin temelinde; Dennis ve Vander Wal (2010) tarafından kişinin zihnindeki işlevsel olmayan katı ve olumsuz inançların var olduğu bilişsel sistemin yeniden yapılandırılma sürecinde rol oynadığı belirtilmektedir. Anne baba tutumlarının da ergenlerde gerçekçi olmayan inançların oluşmasındaki etkenlerden biri olduğu ortaya konulmuştur (Roehling ve Robin, 1986). Ayrıca literatürde de çalışmamıza paralel olarak anne baba tutumlarının ergenlerin bilişsel esnekliğini etkilediği belirtilmektedir. Koesten vd. (2009) tarafından yapılan bir çalışmada aile içi iletişim biçimlerinin, şemaları ve bilişsel esnekliği doğrudan etkilediği vurgulanmaktadır. Bu etki anne baba tutumuna göre pozitif veya negatif yönde değişebilmektedir. Curran ve Andersen (2017) tarafından yapılan çalışmada anne baba ile çocuk arasındaki sevgi dolu ve şefkatli iletişimin, çocuğun bilişsel esnekliğini arttırabileceği ifade edilirken; Rabinowitz, Drabick, Reynolds, Clark ve Olin (2016) tarafından yapılan çalışmada anne babanın, ergene destek olmama, rehberlik yapmama gibi daha az olumlu davranış kalıpları içeren bir tutum sergilemeleri sonucunda, ergende var olan problemi esnek bir şekilde ele alma becerisinin zayıfladığı belirtilmektedir.

Literatür incelendiğinde araştırmamızdaki bulgulara paralel olarak Williams, Ciarrochi ve Heaven (2012) tarafından yapılan bir çalışmada bilişsel esneklik ile demokratik anne baba tutumu arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilirken; otoriter anne baba tutumu arasında ise negatif bir ilişki olduğu belirtilmektedir. Bilgin (2009) tarafından yapılan araştırmada otoriter anne baba tutumu ile bilişsel esneklik arasında negatif bir ilişki bulunduğu; otoriter anne baba tutumunun bilişsel esnekliği yordayan

ve bilişsel esnekliğin oluşmasını engelleyen bir değişken olduğu vurgulanmaktadır. Bunun yanı sıra demokratik ve koruyucu anne baba tutumlarının da bilişsel esneklik üzerinde etkisinin bulunduğu ifade edilmektedir. Wu, Chen ve Jen (2021) tarafından yapılan çalışmada demokrasi, sıcaklık ve duyarlılığı içeren destekleyici ebeveynlik diğer bir deyişle demokratik anne baba tutumu ile bilişsel esneklik arasında pozitif bir ilişki olduğu vurgulanmaktadır. Bunun yanı sıra anne babalarını otoriter olarak algılayan bireylerin demokratik algılayanlara göre; bilişsel esneklik düzeylerinin daha düşük, ruhsal bozukluk yaşama ihtimallerinin ise daha yüksek olduğu ifade edilmektedir. Bu konudaki araştırmalar da göz önüne alındığında çalışmamızda elde edilen bulguların sebebinin, demokratik anne baba tutumunun ve bilişsel esneklik düzeyinin artmasıyla bireyin psikolojik esnekliğe yaklaşması bunun sonucunda bireyin iyilik halinin olumlu yönde etkilenmesi olduğu düşünülmektedir. Bunun tam aksine koruyucu/istekçi, otoriter anne baba tutumları arttıkça ve bilişsel esneklik düzeyi azaldıkça bireyin psikolojik katılığa yaklaştığı bunun sonucunda bireyin iyilik halinin olumsuz yönde etkilendiği söylenebilmektedir.

5.2. Ergenlerde Bilişsel Esneklik Düzeyinin Cinsiyet, Yaş, Kardeş Sayısı ve Okul Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Bulguların Tartışılması

Araştırmamızda ergenlerde bilişsel esneklik düzeyinin cinsiyete göre farklılaştığı; katılımcılardan erkeklerin bilişsel esneklik puan ortalamaları, kızlara göre anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur. Literatür incelendiğinde araştırmada elde edilen bulgulara paralel bir şekilde Carter (1985), Sapmaz ve Doğan (2013), Asıcı ve İkiz (2015), Yelpaze ve Yakar (2019), Kolburan vd. (2019) tarafından ergen ve genç yetişkinlerle yapılan araştırmalarda bilişsel esneklik düzeyinin erkekler lehine farklılaştığı belirtilmektedir. Bu araştırmaların yanı sıra Dağ ve Gülüm (2013) tarafından yapılan araştırmada erkeklerde kaçınmacı bağlanma ile psikopatoloji belirtileri arasında bilişsel esnekliğin aracı rol oynamadığı fakat kadınlarda kaçınmacı bağlanma ile psikopatoloji belirtileri arasında bilişsel esnekliğin aracı rol oynadığı; Bilgin (2017) tarafından yapılan araştırmada ise düşük bilişsel esneklik düzeyi olan kız ergenlerin duygusal tutarsızlık ortalamalarının erkek ergenlere göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmada elde edilen bulgulardan farklı olarak Martin ve Rubin (1995), Zong vd. (2010), Çelikkaleli (2014), Bilgiç ve Bilgin (2016) tarafından yapılan araştırmalarda ise bilişsel esnekliğin cinsiyete göre farklılaşmadığı

belirtilmektedir. Bu bulgular göz önüne alındığında çalışmamızda erkek ergenlerin bilişsel esneklik puan ortalamalarının kız ergenlere göre yüksek olmasının sebebi duygusal anlamda daha tutarlı olmaları dolayısıyla değişen çevresel faktörlere daha kolay uyum sağlamaları ve bilişsel kümelerini değiştirebilmeleri olabilir.

Araştırmamızda ergenlerde bilişsel esneklik düzeyinin yaşa göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Literatür incelendiğinde bu araştırmadaki bulgulara paralel olarak Ciairano, Bonino ve Miceli (2006), Turan, Durgun, Kaya, Ertaş ve Kuvan (2019), Hung ve Loh (2020), Liu ve Wei (2020) tarafından yapılan araştırmalarda da bilişsel esneklik düzeyinin yaşa göre farklılaşmadığı belirtilmektedir. Bu araştırmada elde edilen bulgulardan farklı olarak Altunkol (2011), Oral ve Kolburan (2019) tarafından yapılan araştırmalarda bilişsel esnekliğin yaşa göre farklılaştığı ifade edilmektedir. Ergenlerin mantıksal düşünme açısından yetişkinlerin seviyesine erişebildiği, karmaşık problemlere mantıklı çözümlerin getirilebildiği, soyut düşünme ve sosyal konularda fikirlerin geliştirildiği formel-soyut işlemler dönemi 12-18 yaş aralığını kapsamaktadır (Atkinson vd., 2010). Bu dönemde ergen çok farklı açılardan düşünebilir bu da yeni bir düşünce esnekliği sağlamaktadır. Düşünme, çocukta eylem çerçevesinde sınırlıyken, ergen ise zihninde birçok seçeneği gözden geçirip inceleyebilmekte, kuramlar biçimlendirebilmekte ve düşsel dünyaları kavrayabilmektedir (Yavuzer, 2012). Bu çerçevede ergenlerde bilişsel esneklik düzeyinin yaşa göre farklılaşmamasının sebebi bütün katılımcıların soyut işlemler döneminde yer almaları dolayısıyla benzer bilişsel becerilere sahip olmalarından kaynaklanıyor olduğu düşünülmektedir.

Araştırmamızda ergenlerde bilişsel esneklik düzeyinin kardeş sayısına göre farklılaştığı; katılımcılardan kardeşi olmayan veya 1 kardeşi olanların bilişsel esneklik puan ortalamaları, 3 ve üzeri kardeşi olanlara göre anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur. Çalışmamızda elde edilen bulgulardan farklı olarak Balcı ve Ekici (2019) tarafından yapılan araştırmada bilişsel esnekliğin kardeş sayısına göre farklılaşmadığı belirtilmektedir. Martin ve Anderson (2001) tarafından bilişsel esneklik; günlük yaşam, kişilerarası ilişkiler, karşılaşılan problemleri çözme gibi yaratıcılık gerektiren her anda gösterilen bir beceri olarak ifade edilmektedir. Kardeş sayısının fazlalaşması, bireyin karşılaştığı problemler karşısında kendisine yardım edecek sosyal desteğin fazlalaşması anlamına gelebilmekte olup problemleri

çözmesinde kolaylaştırıcı bir faktör olabilir. Bunun sonucunda birey, yaratıcılık gerektiren problem çözme becerilerine daha az başvurma ihtiyacı duyabilir.

Araştırmamızda ergenlerde bilişsel esneklik düzeyinin okul türüne göre farklılaştığı bulunmuştur. Katılımcılardan fen lisesinde öğrenim görenlerin, imam hatip ve meslek liselerinde öğrenim görenlere göre; anadolu lisesinde öğrenim görenlerin ise imam hatip lisesinde öğrenim görenlere göre bilişsel esneklik puan ortalamaları anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur. Timarova ve Salaets (2011) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinde bilişsel esneklik düzeyinin; motivasyon seviyesi ve eğitim programlarındaki başarı ile pozitif, kaygı seviyesi ile negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Zahal (2014) tarafından ergenlerle yapılan araştırma sonucunda bilişsel esneklik düzeyi ile sınav başarıları, üniversite yerleştirme puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu araştırmalardan farklı olarak ergenlerle bir yapılan çalışmada bilişsel esneklik ile öğrenci başarısı arasında bir ilişki bulunmadığı ortaya konulmuştur (Alper ve Deryakulu 2008). Benzer şekilde İşçioğlu (2020) tarafından ergenlerle yapılan bir çalışmada da bilişsel esnekliğin okul türüne göre farklılaşmadığı belirtilmektedir. Araştırmamızda bilişsel esneklik düzeyinin okul türüne göre farklılaşma sebebi ülkemizde öğrencilerin sınav sistemleriyle liselere yerleştirilmeleri, fen ve anadolu liselerinde öğrenim gören katılımcıların yerleştirme puanlarının imam hatip ve meslek liselerine göre daha yüksek olması olabilir.

5.3. Ergenlerde Algılanan Anne Baba Tutumunun Cinsiyet, Yaş, Kardeş Sayısı ve Okul Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Bulguların Tartışılması

Araştırmamızda ergenlerde algılanan otoriter anne baba tutumunun cinsiyete göre farklılaştığı; katılımcılardan erkek ergenlerin algıladıkları otoriter anne baba tutumu puan ortalamalarının kız ergenlere göre anlamlı bir şekilde yüksek olduğu bulunmuştur. Bunun yanı sıra algılanan demokratik ve koruyucu/istekçi anne baba tutumunun cinsiyete göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Literatür incelendiğinde bu araştırmadaki bulgulara paralel olarak Aktaş (2011), Ulutaş (2018) tarafından ergenlerle yapılan çalışmalarda da erkeklerin, kızlara oranla anne babalarını daha otoriter algıladıkları belirtilmektedir. Bu araştırmada elde edilen bulgulardan farklı olarak Çeçen (2008) tarafından yapılan araştırmada algılanan anne baba tutumunun cinsiyete göre farklılaşmadığı ifade edilmektedir. Geleneksel Türk aile yapısında

ataerkil bir anlayış hakim olduğu için aile içinde baba, anneye göre daha özerk davranış kalıplarına sahip olabilmektedir. Erkek çocuklar da babayı rol model aldıkları için daha bağımsız ve kendine özgü davranışlar sergilemeye çalışabilmektedir. Bunun sonucunda erkekler, kızlara oranla anne babayla daha çok çatışmaya girebilmekte ve anne babayı daha otoriter algılayabilmektedir. Nichols (1964) tarafından yapılan çalışmada bu yorumu destekler nitelikte olup, ergenin kendine özgü davranışları ile otoriter anne baba tutumu arasında ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmamızda ergenlerde algılanan demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter anne baba tutumlarının yaşa göre farklılaşmadığı görülmüştür. Bu çerçevede literatür incelendiğinde araştırmadaki bulgulara paralel olarak Gökçedağ (2001) tarafından yapılan çalışmada da algılanan anne baba tutumunun yaşa göre farklılaşmadığı belirtilmektedir. Bu araştırmanın aksine Smetana (1988) tarafından yapılan araştırmada ergenin yaşı arttıkça, çok yönlü ve kişisel meseleleri anne baba otoritesine bağlama olasılıklarının azaldığı; Kulaksızoğlu (2005) tarafından yapılan çalışmada da 15-17 yaş aralığındaki ergenlerin anne babalarını otoriter, 18-20 yaş aralığındaki ergenlerin daha az otoriter, 21 yaş ve üstündekilerin ise demokratik algıladıkları belirtilmektedir. Bu bağlamda çalışmamızda ergenlerde algılanan demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter anne baba tutumlarının yaşa göre farklılaşmamasının sebebi katılımcıların yaşlarının birbirine yakın olması olabilir.

Araştırmamızda ergenlerde algılanan demokratik ve otoriter anne baba tutumlarının kardeş sayısına göre farklılaştığı bulunmuştur. Katılımcılardan kardeşi olmayan veya 1 kardeşi olan ergenlerin, 3 ve üzeri kardeşi olan ergenlere göre algıladıkları demokratik anne baba tutum puan ortalamalarının daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur. Bunun yanı sıra 3 ve üzeri kardeşi olan ergenlerin de 1 kardeşi olan ergenlere göre algıladıkları otoriter anne baba tutum puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Algılanan koruyucu/istekçi anne baba tutumunun ise kardeş sayısına göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde bu araştırmadaki bulgulara paralel olarak Gökçedağ (2001) tarafından yapılan çalışmada ailedeki çocuk sayısı arttıkça otoriter anne baba tutumu puanlarının yükseldiği; Özyürek ve Tezel Şahin (2005) tarafından yapılan araştırmada kardeş sayısı arttıkça katı ve sert anne baba tutumunun arttığı; Çalışkan (2020) tarafından otoriter anne baba tutumunun kardeş sayısına göre farklılaştığı belirtilmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgulardan farklı olarak Ölmez (2019) tarafından ergenlerle yapılan çalışmada

algılanan anne baba tutumunun kardeş sayısına göre farklılaşmadığı ifade edilmektedir. Ailedeki çocuk sayısı yani ergenin kardeş sayısının artması bireysel ihtiyaç ve isteklerin de artması anlamına gelmekte, bunun sonucunda da ailede belirlenen kuralların uygulanmasında zorluklar yaşanabilmektedir. Bu sebeple kuralların uygulanmaya çalışıldığı ailelerde kardeş sayısı arttıkça algılanan otoriter anne baba tutumu; kardeş sayısı azaldıkça da demokratik anne baba tutumu puanlarının yükseldiği söylenebilir.

Araştırmamızda ergenlerde algılanan demokratik, koruyucu/istekçi, otoriter anne baba tutumlarının okul türüne göre farklılaştığı bulunmuştur. Katılımcılardan fen lisesi, anadolu lisesi ve meslek lisesinde öğrenim gören ergenler tarafından algılanan demokratik anne baba tutumu puan ortalamalarının imam hatip lisesinde öğrenim görenlere göre anlamlı bir şekilde yüksek olduğu saptanmıştır. Bunun sebebi fen, anadolu ve meslek liselerinden farklı olarak imam hatip liselerinin ek bir genel müdürlüğe daha bağlı olması ve bu nedenle müfredattaki olası farklılıklarla beraber öğrenci ile veliye verilen eğitim, seminer gibi çalışmaların da farklılaşması olabilir. Bunun yanı sıra imam hatip lisesi ve meslek lisesinde öğrenim gören ergenler tarafından algılanan koruyucu/istekçi anne baba tutumu puan ortalamalarının anadolu lisesi ve fen lisesinde öğrenim görenlere göre anlamlı olarak yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca imam hatip lisesinde öğrenim gören ergenlerin algıladıkları otoriter anne baba tutumu puan ortalamalarının fen lisesi ve anadolu lisesinde öğrenim görenlere göre anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir. Son olarak fen lisesinde öğrenim gören ergenler tarafından algılanan demokratik anne baba tutumu puan ortalamalarının meslek lisesinde öğrenim görenlere göre; meslek lisesinde öğrenim gören ergenlerin algıladıkları otoriter anne baba tutumunun da fen lisesinde öğrenim görenlere göre anlamlı bir şekilde yüksek olduğu bulunmuştur. Bu farklılıkların sebebi fen ve anadolu liselerinde öğrenim gören katılımcıların yerleştirme puanlarının imam hatip ve meslek liselerine göre yüksek olmasıyla açıklanabilir. Literatürde benzer şekilde yapılan çalışmalarda da akademik başarı ile anne baba tutumu arasında ilişki olduğu ortaya konulmaktadır. Lamborn vd. (1991) tarafından algılanan demokratik anne baba tutumuyla akademik başarı arasında pozitif, otoriter anne baba tutumuyla akademik başarı arasında negatif yönlü bir ilişki bulunduğu; Spera (2005) tarafından yetkili ebeveynlik stillerinin yüksek öğrenci başarısıyla ilgili olduğu; Düzgün (2010) tarafından okul başarılarında anne baba

davranışlarının önemli bir rol oynadığı; Kaya vd. (2012) tarafından anne baba tutumu ile akademik başarı arasında anlamlı ilişki bulunduğu ifade edilmektedir. Bu araştırmada elde edilen bulgulara paralel olarak Güdük (2008) tarafından lisede öğrenim gören ergenlerle yapılan çalışmada da okul türüne göre algılanan anne baba tutumunun farklılaştığı belirtilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Araştırmamız sonucunda ergenlerde bilişsel esneklik düzeyi ile algılanan anne baba tutumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ergenlerde bilişsel esneklik düzeyi ile algılanan demokratik anne baba tutumu arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilirken; ergenlerde bilişsel esneklik düzeyi ile algılanan koruyucu/istekçi ve otoriter anne baba tutumu arasında ise orta düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Araştırmamızda ergenlerde bilişsel esneklik düzeyinin cinsiyete göre farklılaştığı; erkek ergenlerin, kız ergenlere göre bilişsel esneklik düzeylerinin anlamlı bir şekilde yüksek olduğu bulunmuştur.

Araştırmamızda ergenlerde bilişsel esneklik düzeyinin yaşa göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmamızda ergenlerde bilişsel esneklik düzeyinin kardeş sayısına göre farklılaştığı; kardeşi olmayan veya 1 kardeşi olan ergenlerin bilişsel esneklik düzeylerinin, 3 ve üzeri kardeşi olan ergenlere göre anlamlı bir şekilde yüksek olduğu bulunmuştur.

Araştırmamızda ergenlerde bilişsel esneklik düzeyinin okul türüne göre farklılaştığı; fen lisesinde öğrenim gören ergenlerin bilişsel esneklik düzeylerinin, imam hatip ve meslek liselerinde öğrenim gören ergenlere göre; anadolu lisesinde öğrenim gören ergenlerin bilişsel esneklik düzeylerinin ise imam hatip lisesinde öğrenim gören ergenlere göre anlamlı bir şekilde yüksek olduğu saptanmıştır.

Araştırmamızda ergenlerde algılanan otoriter anne baba tutumunun cinsiyete göre farklılaştığı; erkek ergenlerin, kız ergenlere göre anne babalarını daha otoriter algıladıkları belirlenmiştir. Ergenlerde algılanan demokratik ve koruyucu/istekçi anne baba tutumunun ise cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmamızda ergenlerde algılanan anne baba tutumunun yaşa göre farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Araştırmamızda ergenlerde algılanan demokratik anne baba tutumunun kardeş sayısına göre farklılaştığı; kardeşi olmayan veya 1 kardeşi olan ergenlerin, 3 ve üzeri kardeşi olan ergenlere göre anne babalarını daha demokratik algıladıkları

bulunmuştur. Ergenlerde algılanan otoriter anne baba tutumunun da kardeş sayısına göre farklılaştığı; 3 ve üzeri kardeşi olan ergenlerin, 1 kardeşi olan ergenlere göre anne babalarını daha otoriter algıladıkları belirlenmiştir. Ergenlerde algılanan koruyucu/istekçi anne baba tutumunun ise kardeş sayısına göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmamızda ergenlerde algılanan anne baba tutumunun okul türüne göre farklılaştığı saptanmıştır. Fen lisesi, anadolu lisesi ve meslek lisesinde öğrenim gören ergenlerin, imam hatip lisesinde öğrenim gören ergenlere göre anne babalarını daha demokratik algıladıkları; imam hatip lisesi ve meslek lisesinde öğrenim gören ergenlerin, fen lisesi ve anadolu lisesinde öğrenim gören ergenlere göre anne babalarını daha koruyucu/istekçi algıladıkları; imam hatip lisesinde öğrenim gören ergenlerin fen ve anadolu lisesinde öğrenim gören ergenlere göre anne babalarını daha otoriter algıladıkları belirlenmiştir. Ayrıca fen lisesinde öğrenim gören ergenlerin meslek lisesinde öğrenim gören ergenlere göre anne babalarını daha demokratik; meslek lisesinde öğrenim gören ergenlerin ise fen lisesinde öğrenim gören ergenlere göre anne babalarını daha otoriter algıladıkları bulunmuştur.

Öneriler

Araştırmamızda sadece ergenlik döneminde olan bireylerle çalışılmıştır. İleride yapılacak çalışmalarda farklı gelişim dönemlerindeki bireylerin de bilişsel esneklik düzeyi ile anne baba tutumu arasındaki ilişki incelenebilir.

Araştırmamızda bilişsel esneklik düzeyi ile algılanan demokratik, koruyucu/istekçi ve otoriter anne baba tutumu arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Literatürde farklı anne baba tutumlarının da olması nedeniyle bu tutumların yer aldığı ölçeklerin kullanıldığı çalışmalar planlanabilir.

Araştırmamızda ergenlerin algıladıkları anne baba tutumu ortaya konulmuştur. Bu bağlamda hem ergenlerin hem de anne babalarının dahil edildiği farklı nicel çalışmalar yapılabilir.

Araştırmamızda ergenlerin algıladıkları anne baba tutumunun ölçeklerle sınırlı olarak ele alınması nedeniyle, hem ergenlerin hem de anne babalarının perspektifinden değerlendirilmesini sağlayan nitel çalışmaların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Adler, A. (2013) *Yaşama sanatı*. (K. Şipal, Çev.). İstanbul: Say.
- Ahioglu-Lindberg, E. N. (2011). Piaget ve ergenlikte bilişsel gelişim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 1-10.
- Ainsworth, M. D. S. ve Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development. *American Psychologist*, 46(4), 331-341.
- Aktaş, S. (2011). *9. sınıfta anne baba tutumları ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Alper, A. ve Deryakulu, D. (2008). Web ortamı problemlere dayalı öğrenmede bilişsel esneklik düzeyinin öğrenci başarısı ve tutumları üzerindeki etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 33(148), 49-63.
- Altunkol, F. (2011). *Üniversite öğrencilerinin bilişsel esneklikleri ile algılanan stres düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Altuğ, B. F. ve Özkan, I. (1996). Bilişsel süreçlerin gelişimi. *Psikiyatri Bülteni*, 4(2), 58-64.
- Asıcı, E. ve İkiz, F. (2015). Mutluluğa giden bir yol: bilişsel esneklik. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(35), 191-211.
- Atkinson, R. T., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J. ve Nolen-Heoksema, S. (2010). *Psikolojiye giriş*. (Y. Alogan, Çev.). Ankara: Arkadaş.
- Balcı, S. ve Ekici, Y. F. (2019). Okul öncesi öğretmen adaylarının bilişsel esneklik düzeyleri ve duygusal tepkisellik düzeylerinin incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 9(1), 65-77.
- Başaran, İ. E. (1994). *Eğitim psikolojisi: modern eğitimin psikolojik temelleri*. İstanbul: Kadioğlu.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37(4), 887-907.
- Baumrind, D. (1971). Harmonious parents and their preschool children. *Developmental Psychology*, 4(1), 99-102.
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance abuse. *Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-94.
- Beck, J. S. (2016). *Bilişsel davranışçı terapi*. (M. Şahin, Çev.). Ankara: Nobel.
- Bilgiç, R. ve Bilgin, M. (2016). Ergenlerin cinsiyet ve öğrenim kademesi düzeylerine göre bilişsel esneklik düzeyleri ile karar stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 39-55.

- Bilgin, M. (2009). Bilişsel esnekliği yordayan bazı değişkenler. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(36), 142-157.
- Bilgin, M. (2017). Ergenlerin beş faktör kişilik özelliği ile bilişsel esneklik ilişkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(62), 945-954.
- Budak, S. (2009). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Carter, B. (1985). Relationships between cognitive flexibility and sex-role orientation in young adults. *Psychological Reports*, 57(3), 763-766.
- Canas, J. J., Fajardo, I. ve Salmeron, L. (2006). Cognitive flexibility. *International encyclopedia of ergonomics and human factors*, 1, 297-301.
- Ciairano, S., Bonino, S. ve Miceli, R. (2006). Cognitive flexibility and social competence from childhood to early adolescence. *Cognitie, Creier, Comportament/Cognition, Brain, Behavior*, 10(3), 343-366.
- Chevalier, N. ve Blaye, A. (2008). Cognitive flexibility in preschoolers: the role of representation activation and maintenance. *Developmental Science*, 11(3), 339-353.
- Crone, E. A., Ridderinkhof, K. R., Worm, M., Somsen, R. J. M. ve Molen, M. W. (2004). Switching between spatial stimulus-response mappings: a developmental study of cognitive flexibility. *Developmental Science*, 7(4), 443-455.
- Curran, T. ve Andersen, K. K. (2017). Intergenerational transmissions of cognitive flexibility through expressions of maternal care. *Personality and Individual Differences*, 108, 32-34.
- Cüceloğlu, D. (1991). *İnsan insana*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Cüceloğlu, D. (2010). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağdaş, A. (2012). *Anne-baba-çocuk iletişimi*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Çalışkan, Ü. (2020). *Üniversite öğrencilerinde anne baba tutumu ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Çeçen, A. R. (2008). Öğrencilerinin cinsiyetlerine ve anababa tutum algılarına göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 415-431.
- Çelikkaleli, Ö. (2014). Ergenlerde bilişsel esneklik ile akademik, sosyal ve duygusal yetkinlik inançları arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 39(176), 347-354.
- Çelikkaleli, Ö. (2014a). Bilişsel esneklik ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirliği. *Eğitim ve Bilim*, 39(176), 339-346.

- Dağ, İ. ve Gülüm, V. (2013). Yetişkin bağlanma örüntüleri ile psikopatoloji belirtileri arasındaki ilişkide bilişsel özelliklerin aracı rolü: bilişsel esneklik. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 24(4), 240-247.
- Dahl, R. E. (2004). Adolescent brain development: a period of vulnerabilities and opportunities. keynote address. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1021(1), 1-22.
- Darby, K. P., Castro, L., Wasserman, E. A. ve Sloutsky, V. M. (2018). Cognitive flexibility and memory in pigeons, human children, and adults. *Cognition*, 177, 30-40.
- Darling, N. ve Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-496.
- Dennis, J. P. ve Vander Wal, J. S. (2010). The cognitive flexibility inventory: instrument development and estimates of reliability and validity. *Cognitive Therapy and Research*, 34(3), 241-253.
- Derman, O. (2008). Ergenlerde psikososyal gelişim. *Adölasan Sağlığı II Sempozyum Dizisi*, 63(1), 19-21.
- Durmuş, B., Yurtkoru, E. S. ve Çinko, M. (2018). *Sosyal bilimlerde spss'le veri analizi*. İstanbul: Beta.
- Düzgün, Ş. (2003). Öğrencilerin psikolojik belirtileri ile ana-baba tutumları arasındaki ilişkiler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 149-162.
- Düzgün, Ş. (2010). Eğitim sürecinde ana-babaların çocuklarına olan etkileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 225-238.
- Fişek, O. G. ve Sükan, Z. (1983). *Çocuğunuz ve siz*. İstanbul: Milli Eğitim Yayınları.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E. ve Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education (8 ed.)*. New York: Mc Graw Hill.
- Freud, S. (2015). *Uygarlığa dair hoşnutsuzluğumuz*. (F. Jak İçöz, Çev.). İstanbul: Kafka.
- George, D. ve Mallery, M. (2010). *Spss for windows step by step: a simple guide and reference, 17.0 update (10a ed.)*. Boston: Pearson.
- Gökçedağ, S. (2001). *Lise öğrencilerinin okul başarısı ve kaygı düzeyi üzerinde anne-baba tutumlarının etkilerinin belirlenip karşılaştırılması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Güdük, A. H. (2008). *Farklı eğitim programlarına devam eden lise ii. sınıf öğrencilerinin algıladıkları anne-baba davranışları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Gündüz, B. (2013). Bağlanma stilleri, akılcı olmayan inançlar ve psikolojik belirtilerin bilişsel esnekliği yordamadaki katkıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(4), 2071-2085.

- Gürün, O. A. (1984). *Çocuğumuzu tanıyalım*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Heppner, P. P. ve Krauskopf, C. J. (1987). An information-processing approach to personal problem solving. *The Counseling Psychologist*, 15(3), 371-447.
- Humphreys, T. (1998). *Çocuk eğitiminin anahtarı: özgüven*. (T. Anapa, Çev.). İstanbul: Epsilon.
- Hung, C. O. Y. ve Loh, E. K. Y. (2020). Examining the contribution of cognitive flexibility to metalinguistic skills and reading comprehension. *Educational Psychology*, 1-18.
- İşçioğlu, E. (2020). *Lise öğrencilerinin cinsiyet, okul, türü ve bilişsel esneklik düzeylerine göre sosyal becerilerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çağ Üniversitesi, Mersin.
- Jonassen, D. H. ve Grabowski, B. (2011). *Hand book of individual differences, learning, and instruction*. New York: Routledge.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2013). *Günümüzde insan ve insanlar*. İstanbul: Evrim.
- Kashdan, T. B. ve Rottenberg, J. (2010). *Psychological flexibility as a fundamental aspect of health*. *Clinical Psychology Review*, 30(7), 865-878.
- Kaya, A., Bozaslan, H. ve Genç, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 208-225.
- Koesten, J., Schrod, P. ve Ford, D. J. (2009). Cognitive flexibility as a mediator of family communication environments and young adults' well-being. *Health Communication*, 24(1), 82-94.
- Kolburan Ş. G., Eker E. ve Akdeniz B. (2019). Bilişsel esneklik ve mizah stilleri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri Adli Tıp ve Adli Bilimler Dergisi*, 16(1), 1-13.
- Kulaksızoğlu, A. (2004). *Ergenlik dönemi: ailede çocuk eğitimi*. Ankara: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Basımevi.
- Kulaksızoğlu, A. (2005). Almanya'daki üçüncü kuşak Türk gençlerinin algıladıkları anne-baba tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21(21), 169-182.
- Kulaksızoğlu, A. (2011). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuzgun, Y. (1972). *Ana baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kuzgun, Y. ve Bacanlı, F. (Ed.). (2017). *Rehberlik ve psikolojik danışmada kullanılan ölçekler*. Ankara: Nobel.
- Kuzgun, Y. ve Eldeleklioğlu, J. (1999). Ana baba tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 63-68.

- Lamborn, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L. ve Dornbusch, S. M. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 62(5), 1049-1065.
- Liu, S. ve Wei, M. (2020). Cognitive flexibility, relativistic appreciation, and ethnocultural empathy among Chinese international students. *The Counseling Psychologist*, 48(4), 583-607.
- Maccoby, E. E. ve Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of family: Parent-child interaction. E. M. Hetherington ve P. H. Mussen, (Ed.), *Handbook of child psychology: Socialization, personality, and social development* (4. baskı) içinde (1-101). New York: Wiley.
- Martin, M. M. ve Anderson, C. M. (1998). The cognitive flexibility scale: three validity studies. *Communication Reports*, 11(1), 1-9.
- Martin, M. M. ve Anderson, C. M. (2001). The relationship between cognitive flexibility and affinity-seeking strategies. *Advances in Psychological Research*, 4, 69-76.
- Martin, M. M. ve Rubin, R. B. (1995). A new measure of cognitive flexibility. *Psychological Reports*, 76(2), 623-626.
- Martindale, C. ve Greenough, J. (1973). The differential effect of increased arousal on creative and intellectual performance. *Journal of Genetic Psychology*, 123(2), 329-335.
- Moore, E. S. ve Bowman G. D. (2006). Of friends and family: how do peers affect the development of intergenerational influences?. *Advances In Consumer Research*, 33, 536-542.
- Montessori, M. (1992). *Çocuk eğitimi, montessori metodu*. (G. Yücel, Çev.). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Navaro, L. (1989). Aşırı koruyuculuğun çocuk eğitimine etkileri. *Okul öncesi eğitimi ve yaygınlaştırılması semineri*, İstanbul: Ya-Pa Yayınları. 121-125.
- Nazlı, S. (2014). *Aile danışmanlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Nichols, R. C. (1964). Parental attitudes of mothers of intelligent adolescents and creativity of their children. *Child Development*, 35(4), 1041-1049.
- Nix, D. ve Spiro, R. (Ed.). (1990). *Cognition, education, and multimedia: exploring ideas in high technology*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Oral, S. ve Kolburan, Ş. G. (2019). Çekişmeli boşanma sürecindeki bireylerin empatik eğilim düzeyleri ve bilişsel esneklik düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 3(6), 165-178.
- Ölmez, Ö. (2019). *Ergenlerde algılanan ebeveyn tutumu ve erken dönem uyumsuz şemaları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: PDREM Yayınları.

- Özyürek, A. ve Tezel Şahin, F. (2005). 5-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19-34.
- Parker, G. (1983). *Parental overprotection: a risk factor in psychosocial development*. New York: Grune and Stratton Inc.
- Parlaz, E. A., Tekgül, N., Karademirci, E. ve Öngel, K. (2012). Ergenlik dönemi: fiziksel büyüme, psikolojik ve sosyal gelişim süreci. *Turkish Family Physician*, 3(2), 10-16.
- Payne J. W., Bettman J. R ve Johnson E. (1993). *The adaptive decision maker*. Cambridge: Cambridge University Pres.
- Rabinowitz, J. A., Drabick, D. A., Reynolds, M. D., Clark, D. B. ve Olino, T. M. (2016). Child temperamental flexibility moderates the relation between positive parenting and adolescent adjustment. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 43, 43-53.
- Roehling, P. V. ve Robin, A. L. (1986). Development and validation of the family beliefs inventory: a measure of unrealistic beliefs among parents and adolescents. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 54(5), 693-697.
- Sacharin, V. (2009). *The influence of emotions on cognitive flexibility* (Yayınlanmamış doktora tezi). Michigan Üniversitesi, Michigan.
- Santrock, J. W. (2009). *Life-span development*. New York: Mc Graw Hill.
- Sapmaz, F. ve Doğan, T. (2013). Bilişsel esnekliğin değerlendirilmesi: bilişsel esneklik envanteri Türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 46(1), 143-161.
- Sargın, N. (2001). *Çocuklarda ruh sağlığı*. Ankara: Nobel.
- Semerci, Z. B. (2007). *Ergen ruh sağlığı aileler ve ergenler*. İstanbul: Alfa.
- Sezer, Ö. ve Oğuz, V. (2010). Üniversite öğrencilerinde kendilerini değerlendirmelerinin anne baba tutumları ve bazı sosyodemografik değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), 743-758.
- Silver, J. A., Hughes, J. D., Bornstein, R. A. ve Beversdorf, D. Q. (2004). Effect of anxiolytics on cognitive flexibility in problem solving. *Cognitive and Behavioral Neurology*, 17(2), 93-97.
- Shaffer, D. R. ve Kipp, K. (2014). *Developmental psychology: childhood and adolescence*. Belmont: Cengage Learning.
- Smetana, J. G. (1988). Adolescents' and parents' conceptions of parental authority. *Child Development*, 59(2), 321-335.
- Solso, R., Maclin M. K. ve Maclin O. H. (2011). *Bilişsel psikoloji*. (A. Ayçiçeği-Dinn, Çev.). İstanbul: Kitabevi.
- Spera, C. (2005). A review of the relationship among parenting practices, parenting styles, and adolescent school achievement. *Educational Psychology Review*, 17(2), 125-146.

- Spiro, R. J., Coulson, L. R., Feitovich, J. P. ve Anderson, K. D. (1988). *Cognitive flexibility theory: advanced knowledge acquisition in ill-structured domains* (Report No. 441). Illinois: University of Illinois at Urbana-Champaign.
- Steinberg, L.(2007). *Ergenlik*. (F. Çok, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Şahin, N., Şahin. N. H. ve Happner, P. P. (1993). Psychometric properties of the problem solving inventory in a group of Turkish university students. *Cognitive Therapy and Research*, 17(4), 379-396.
- Timarova, S. ve Salaets, H. (2011). Learning styles, motivation and cognitive flexibility in interpreter training: Self-selection and aptitude. *Interpreting*, 13(1), 31-52.
- Tuğrul, C. (1996). Gençlik dönemindeki aile sorunlarını değerlendirme ölçeği: faktör yapısı, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11(36), 25-43.
- Turan, N., Durgun, H., Kaya, H., Ertaş, G. ve Kuvan, D. (2019). Hemşirelik öğrencilerinin stres durumları ile bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişki. *Jaren*, 5(1), 59-66.
- Tuzcuoğlu, N. (2003). *Ana baba olmanın altın kuralları, bir aile olmak*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Türkçapar, M. H. (2018). *Bilişsel davranışçı terapi*. İstanbul: Epsilon.
- Ulutaş, K. (2018). *Lise öğrencilerinin anne baba tutum algıları ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yalom, I. D. ve Steinbach, H. (Ed.). (2012). *Ergen terapisi*. (Y. Özkardeşler Şallı, Çev.). İstanbul: Prestij.
- Yavuzer, H. (2002). *Ana-baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2012). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yelpaze, İ. ve Yakar, L. (2019). Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu ve bilişsel esnekliklerinin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 9(54), 913-935.
- Yılmaz, A. (1999). Çocuk yetiştirme tutumları: Kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 1(3), 99-118.
- Yılmaz, A. (2000). *Eşler Arasındaki Uyum ve Çocuğun Algıladığı Anne-Baba Tutumu İle Çocukların, ergenlerin ve gençlerin akademik başarıları ve benlik algıları arasındaki ilişkiler* (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yörükoğlu, A. (2000). *Gençlik çağı ruh sağlığı ve ruhsal sorunlar*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Zahal, O. (2014). *Özel yetenek sınavına giren adayların öğrenme stilleri ve bilişsel esneklik düzeyleri ile sınav başarıları arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış doktora tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.

- Zong, J. G., Cao, X. Y., Cao, Y., Shi, Y. F., Wang, Y. N., Yan, C., ... ve Chan, R. C. (2010). Coping flexibility in college students with depressive symptoms. *Health and Quality of Life Outcomes*, 8(1), 1-6.
- Williams, K. E., Ciarrochi, J. ve Heaven, P. C. (2012). Inflexible parents, inflexible kids: a 6-year longitudinal study of parenting style and the development of psychological flexibility in adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 41(8), 1053-1066.
- Wu, C. W., Chen, W. W. ve Jen, C. H. (2021). Emotional intelligence and cognitive flexibility in the relationship between parenting and subjective well-being. *Journal of Adult Development*, 28(2), 106-115.

EKLER

Ek-A

VELİ ONAM FORMU

Sayın Veliler,

“Ergenlerde Bilişsel Esneklik ve Algılanan Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlıklı bu araştırma İstanbul Gelişim Üniversitesi bünyesinde yapılmaktadır. Araştırmanın amacı, ergenlerin bilişsel esneklik düzeyi ile anne baba tutum ve davranışları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın amacını gerçekleştirebilmek için çocuklarınızın bazı form ve ölçekleri doldurmalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Katılmasına izin verdiğiniz takdirde çocuğunuz bu form ve ölçekleri ders saatinde dolduracaktır. Çocuğunuzun cevaplayacağı soruların psikolojik gelişimine dair bir riski bulunmamaktadır. Çocuğunuzun dolduracağı form ve ölçeklerin cevapları kesinlikle gizli tutulacak ve bu cevaplar sadece bilimsel araştırma amacıyla kullanılacaktır.

Saygılarımla,

Utku ALHAS

İstanbul Gelişim Üniversitesi,

Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Öğrencisi

Lütfen bu araştırmaya katılmak konusundaki tercihinizi aşağıdaki seçeneklerden size en uygun gelenin altına imzanızı atarak belirtiniz.

A) Bu araştırmada çocuğum ..... katılımcı olmasına **izin veriyorum.**

Veli Adı-Soyadı:

İmza:

B) Bu çalışmaya çocuğum ..... katılımcı olmasına **izin vermiyorum.**

Veli Adı-Soyadı:

İmza:

Ek-B

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURULU

KATILIMCILAR İÇİN BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

Sizi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Etik Kurulu'ndan 11.02.2021 tarih 2021-04 sayılı ile izin alınan ve Utku ALHAS tarafından yürütülen "ERGENLERDE BİLİŞSEL ESNEKLİK DÜZEYİ İLE ALGILANAN ANNE BABA TUTUMU ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ" başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkına sahipsiniz. Bu çalışmaya katılmanız için sizden herhangi bir ücret istenmeyecektir. Çalışmaya katıldığınız için size bir ödeme yapılmayacaktır. Çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır.

Araştırmanın Amacı	Bu çalışmanın amacı ergenlerde bilişsel esneklik düzeyi ile algılanan anne baba tutumu arasındaki ilişki olup olmadığının incelenmesidir.
Araştırmanın Yöntemi	Bu araştırmanın evrenini İstanbul ili, Kartal ilçesindeki 15-18 yaş arası ergen bireyler; örneklem grubunu ise İstanbul ili, Kartal ilçesinde bulunan liselerden seçilecek 15-18 yaş arası 503 ergen birey oluşturmaktadır. Bu araştırmada kişisel bilgi formu, bilişsel esneklik ölçeği ve anne baba tutum ölçeği kullanılmaktadır. Araştırmanın katılımcı için herhangi bir riski yoktur.
Araştırmanın Öngörülen Süresi (Başlama ve Bitiş Tarihi)	28.12.2020 – 28.05.2021
Araştırmaya Katılması Beklenen Katılımcı Sayısı	503
Araştırmanın Yapılacağı Yerler	İstanbul / Kartal
Görüntü ve/veya ses kaydı alınacak mı?	Evet ☐ Hayır ☒

KATILIMCI BEYANI

Yukarıda amacı ve içeriği belirtilen bu araştırma ile ilgili bilgiler tarafıma aktarıldı. Bu bilgilerden sonra araştırmaya katılımcı olarak davet edildim. Bu çalışmaya katılmayı kabul ettiğim takdirde gerek araştırma yürütülürken gerekse yayımlandığında kimliğimin gizli tutulacağı konusunda güvence aldım. Bana ait verilerin kullanımına izin veriyorum. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında kişisel bilgilerimin dikkatle korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi. Araştırmanın yürütülmesi sırasında herhangi bir sebep göstermeden çekilebilirim. Araştırma için yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir parasal sorumluluk altına girmiyorum. Bana herhangi bir ödeme yapılamayacaktır. Araştırma ile ilgili bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Bu çalışmaya hiçbir baskı altında kalmadan kendi bireysel onayım ile katılıyorum. İmzalı bu formun bir kopyası bana verilecektir.

Katılımcı

Adı ve Soyadı		Tarih ve İmza
Adres ve telefonu		

Ek-C

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1- Yaşınız: .....

2- Cinsiyetiniz:

( ) Kız

( ) Erkek

3- Kardeş sayınız:

( ) 0

( ) 1

( ) 2

( ) 3 ve üzeri

4- Eğitim görmekte olduğunuz okul türü:

( ) Fen Lisesi

( ) Anadolu Lisesi

( ) İmam Hatip Lisesi

( ) Meslek Lisesi

BİLİŞSEL ESNEKLİK ÖLÇEĞİ						
<p>Bu ölçme aracı, bireylerin kendileriyle ilgili algılamalarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Aşağıda verilen ifadelerin DOĞRU ya da YANLIŞ cevapları <i>bulunmamaktadır</i>. Lütfen HER BİR İFADEYİ ayrı ayrı dikkatle okuyup, yandaki cevap bölümünde <i>size uygun olan</i> daireyi işaretleyin.</p>	<i>Kesinlikle Katılıyorum</i>					
	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Katılmıyorum	<i>Kesinlikle Katılmıyorum</i>	
1. Bir fikri/düşünceyi birçok farklı şekilde ifade edebilirim.	6	5	4	3	2	1
2. Yeni ve alışılmadık/sıra dışı durumlardan kaçınırım.	6	5	4	3	2	1
3. Hiçbir zaman, hiçbir konuda karar veremeyecekmişim gibi hissederim (gelecekle ilgili, alışveriş yaparken, karşı cinsle ilgili vb.)	6	5	4	3	2	1
4. Her duruma uygun hareket edebilirim.	6	5	4	3	2	1
5. Çözülemez gibi görünen sorunlara pratik/işe yarar çözümler bulabilirim.	6	5	4	3	2	1
6. Nasıl davranacağıma karar verirken, farklı bakış açıları geliştiremem.	6	5	4	3	2	1
7. Sorunlara yaratıcı çözümler bulmak isterim.	6	5	4	3	2	1
8. Davranışım bilinçli kararlarımın bir sonucudur.	6	5	4	3	2	1
9. Her hangi bir durum karşısında birçok farklı şekilde davranabilirim.	6	5	4	3	2	1
10. Gerçek hayatımda, belli bir konudaki bilgimi kullanmakta zorlanırım.	6	5	4	3	2	1
11. Bir problemin üstesinden gelebilmek için alternatif çözüm yollarını dinlemek ve değerlendirmek isterim.	6	5	4	3	2	1
12. Bir işi farklı şekillerde yapmak için gereken özgüvene sahibim.	6	5	4	3	2	1

Ek-D

ANNE BABA TUTUM ÖLÇEĞİ					
Size ana babaların çocuklarını hangi yöntemlerle eğittiğini, çocuklarına toplumsal davranışlar kazandırırken nasıl davrandığını ifade eden cümlelerden oluşan bir liste verilmiştir. Sizden istenen, bu cümleleri okuyup bunların annenizin ya da babanızın sizi eğitirken genellikle benimsediği davranışlara <i>ne derece benzediğini, onların tutumuna ne kadar uyduğunu</i> düşünerek, yandaki cevap bölümünde uygun bulunduğunuzu işaretlemenizdir.	A: Hiç uygun değil	B: Pek uygun değil	C: Biraz uygun	D: Uygun	E: Çok uygun
1. Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir.	A	B	C	D	E
2. Çok yönlü gelişme için beni olanakları ölçüsünde desteklemiştir.	A	B	C	D	E
3. Her yaptığım işin olumlu yanlarını değil kusurlarını görmüş ve beni eleştirmiştir.	A	B	C	D	E
4. Her zaman başıma kötü bir şey gelecekmiş gibi beni koruyup kollamaya çalışır.	A	B	C	D	E
5. Aramızdaki ilişki ona içimi açmaya cesaret edemeyeceğim kadar resmidir.	A	B	C	D	E
6. Arkadaşlarımı eve çağırma izin verir, geldiklerinde onlara iyi davranırdı.	A	B	C	D	E
7. Elimden geldiği kadar, her konuda benim fikrimi almaya özen gösterir.	A	B	C	D	E
8. Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır onların benden daha iyi olduklarını söylerdi.	A	B	C	D	E
9. Bana hükmetmeye çalışır.	A	B	C	D	E
10. Bugün bile alışverişe çıkacağım zaman kandırılacağımı düşünerek benimle gelmek ister.	A	B	C	D	E
11. Benden her zaman gücümün üstünde başarı beklemiştir.	A	B	C	D	E
12. Fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak istediğim zaman soğuk ve itici davranırdı.	A	B	C	D	E
13. Sorunlarımı onunla rahatlıkla konuşabilirim.	A	B	C	D	E
14. Neden bazı şeyleri yapma ya da yapmamam gerektiğini bana açıklar.	A	B	C	D	E
15. Birlikte olduğumuz zamanlar ilişkimiz çok arkadaşçadır.	A	B	C	D	E
16. Kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlamıştır.	A	B	C	D	E
17. Sevmediğim yemekleri bana yarayacağı düşüncesi ile zorla yedirirdi.	A	B	C	D	E
18. Sınavlarda hep üstün başarı göstermemi istemiştir.	A	B	C	D	E

19. Kendimi yönetebileceğim yaşlarda bile gittiği her yere beni de götürür, benim evde yalnız kalmamdan kaygılanırdı.	A	B	C	D	E
20. Evde bir konu tartışılırken görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder.	A	B	C	D	E
21. Küçük yaşımdan itibaren ders çalışma ve okuma alışkanlığı kazanmam konusunda bana yardımcı olmuştur.	A	B	C	D	E
22. Küçüklüğümde bana yeterince vakit ayırır; parka, Sinemaya götürmeyi ihmal etmezdi.	A	B	C	D	E
23. Benim gibi bir evladı olduğu için kendini bahtsız hissettiğini sanıyorum.	A	B	C	D	E
24. Okulda başarılı olmam konusunda beni zorlar, düşük not aldığımda beni cezalandırırdı.	A	B	C	D	E
25. Beni kendi emellerine ulaştırmak için bir araç olarak Kullanırdı.	A	B	C	D	E
26. Beni daima yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlar.	A	B	C	D	E
27. Paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı bir biçimde denetler.	A	B	C	D	E
28. Her zaman her işte kusursuz olmam gerektiği inancındadır.	A	B	C	D	E
29. Ona yakınlaşmak istediğimde bana sıcak bir şekilde karşılık verir.	A	B	C	D	E
30. Bana önemli ve değerli bir kişi olduğum inancımı aşlamıştır.	A	B	C	D	E
31. Cinsellik konusunda karşılaştığım sorunları kendisine anlatmak istediğimde hep ilgisiz kalmıştır.	A	B	C	D	E
32. Benim iyiliğimi istediğini, benim için neyin iyi olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler.	A	B	C	D	E
33. Her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder.	A	B	C	D	E
34. İyi bir iş yaptığımda beni övmekten çok daha iyisini yapmazdı.	A	B	C	D	E
35. Cinsel konularda çok tutucu olduğu için onun yanında bu konulara ilgi gösteremem.	A	B	C	D	E
36. Aile ile ilgili kararlar alınırken benimde fikrimi öğrenmek ister.	A	B	C	D	E
37. Beni olduğum gibi kabul etmiştir.	A	B	C	D	E
38. Başkalarına benden daha çok önem verir ve onlara daha nazik davranır.	A	B	C	D	E
39. Günlük olaylar hakkında anlattıklarımı ilgi ile dinler ve bana açıklayıcı cevaplar verir.	A	B	C	D	E
40. Benimle genellikle sert bir tonda ve emrederek konuşur.	A	B	C	D	E

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
Etik Kurul Başkanlığı

ETİK KURUL KARAR ÖRNEĞİ

TOPLANTI TARİHİ: 11.02.2021
TOPLANTI SAYISI: 2021-04

KARAR NO: 2021-04-11: Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı 190624408 numaralı öğrencisi Ütku ALHAS 'ın 'Ergenlerde Bilişsel Esneklik Düzeyi İle Algılanan Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi' çalışması hakkında yapacağı anket sorularının, etik kurallara uygun olmadığını tespit etmek üzere İGÜ Etik Kurulumuzun 14.10.2020 tarih ve 2020-26 sayılı toplantısında, İGÜ Etik Kurul Yönergesinin 12(1) maddesine göre değerlendirme yapmak üzere görevlendirilen öğretim elemanlarının raporları incelenmiş olup, ilgili çalışmada yer alan bilimsel araştırmanın etik kurallara uygun olduğuna oy çokluğu ile karar verildi.

Ek-F

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-59090411-20-24277528
Konu : Anket ve Araştırma İzni (İstanbul Gelişim Üniversitesi)

15/04/2021

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.

Araştırmacı	Yazı Tarihi/Sayısı	Araştırma Konusu	Araştırma Yeri	Araştırma Kişileri
Utku ALHAS	06.04.2021 / 8024	Ergenlerde Bilişsel Esneklik İle Algılanan Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	İl Geneli	Lise Öğrencileri

Yukarıda bilgileri verilen araştırmaların; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa aykırı olarak kişisel veri istenmemesi, öğrenci velilerinden açık rıza onayı alınması, yüz yüze eğitime geçiş olan kurumlarımızda, Covid-19 tedbirlerinin araştırmacı ve ilgili kurum idarelerine alınması, bilimsel amaç dışında kullanılmaması, bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen mührürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun kamuoyuyla paylaşılması ve araştırma bittikten sonra 2 (iki) hafta içerisinde Müdürlüğümüze gönderilmesi, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, 2020-2021 eğitim ve öğretim yılında ilgi genelge esasları dâhilinde uygulanması kaydıyla Müdürlüğümüze uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
15/04/2021
Levent KILIÇ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek: Yazılar ve Ekleri (15 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Binbirdirek Mah. İnanç Öktem Cad. No: 1 Sultanahmet Fatih İstanbul
Telefon : 0212 384 36 30
E-posta : stratejigelistirme34@meh.gov.tr
Kep Adresi : meh@tr01.kep.tr

Belge Doğrulama : <https://www.turkiye.gov.tr/meh-ehys>
Bilgi İçin : Aykut ÇELİK
Uzvan : Memur
İnternet Adresi : <http://istanbul.meh.gov.tr/>

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://emkorgu.meh.gov.tr> adresinden 895e-99ea-3607-8e59-c7a7 kodu ile teyit edilebilir.

ÖZGEÇMİŞ

A.KİŞİSEL BİLGİLER

A.1	Adı ve Soyadı: Utku Alhas
A.2	İlgi Alanları: Gitar, Fitness, Yoga, Satranç, Edebiyat, Tarih, Sinema, Seyahat
A.3	Üyelikler: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Bilişsel Davranışçı Psikoterapiler Derneği Bağlamsal Bilimler ve Psikoterapiler Derneği

B.EĞİTİM BİLGİLERİ

B.1	Lisans: Giresun Üniversitesi / Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik (2015) Pädagogische Hochschule Karnten / Viktor Frankl Hochschule (2013)
B.2	Yüksek Lisans: İstanbul Gelişim Üniversitesi / Klinik Psikoloji (2021) (Tez Konusu: Ergenlerde Bilişsel Esneklik Düzeyi ile Algılanan Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi)
B.3	Eğitimler: <ul style="list-style-type: none"> İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Onaylı Aile Danışmanlığı Eğitimi (450 saat) İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Onaylı Aile Arbuluculuğu Eğitimi (40 saat) Uludağ Üniversitesi Onaylı Yaratıcı Drama Eğitimliği Eğitimi (160 saat) Güney Marmara Kalkınma Ajansı Anlaşmazlık Çözümü ve Akran Arbuluculuğu Eğitici Eğitimi (30 saat) Türkçe PREP Uygulayıcı Eğitimi (6 saat) Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği (Türk PDR-Der) bünyesinde;<ul style="list-style-type: none"> Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri Uygulayıcı Eğitimi (20 saat) İlk Görüşme Teknikleri Eğitimi (6 saat) Akran Arbuluculuğu Uygulama Eğitimi (8 saat) Şiddet Mağduru Kadın ve Çocuklara Yönelik Psikososyal Destek Hizmeti Eğitimi (18 saat) Bilişsel Davranışçı Psikoterapiler Derneği (BDPD) bünyesinde;<ul style="list-style-type: none"> Yapılandırılmış Klinik Görüşme Eğitimi (12 saat) Kabul ve Kararlılık Terapisi Temel Teorik Eğitimi (40 saat) Bilişsel Davranışçı Terapi Temel Teorik Eğitimi (50 saat) Bilişsel Davranışçı Terapi İleri Teorik Eğitimi (100 saat) Bilişsel Davranışçı Terapi Beceri Eğitimi (30 saat) Bilişsel Davranışçı Terapi Süpervizyon Eğitimi (210 saat) Tanısız Danışanlarda Bilişsel Davranışçı Terapi Atölyesi (8 saat) Imagery Rescripting Workshop (6 saat)